

ЗАТВЕРДЖЕНО
Директор Державного науково-методичного центру
змісту культурно-мистецької освіти

« 01 жовтня » 2019 р.

М. М. Бріль

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ЗМІСТУ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ**

ОСНОВИ КОМПОЗИЦІЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ (спеціальний курс)

Навчальна програма
для мистецьких закладів фахової передвищої освіти

галузь знань 02 «Культура і мистецтво»
спеціальність 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»

Розробники:

- Ахтирський А. А.** спеціаліст першої категорії, викладач спеціальних дисциплін КЗ «Одеський художній коледж імені М. Б. Грекова»
- Главенчук О. Б.** спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, викладач спеціальних дисциплін, методист вищої категорії КЗ «Одеський художній коледж імені М. Б. Грекова»
- Запорожець Д. О.** спеціаліст другої категорії, викладач спеціальних дисциплін КЗ «Одеський художній коледж імені М. Б. Грекова»
- Косміна О. Г.** спеціаліст вищої категорії, викладач-методист КЗ «Одеський художній коледж імені М. Б. Грекова»
- Лукін М. Б.** спеціаліст першої категорії, викладач спеціальних дисциплін КЗ «Одеський художній коледж імені М. Б. Грекова»
- Подольська М. В.** спеціаліст другої категорії, викладач спеціальних дисциплін КЗ «Одеський художній коледж імені М. Б. Грекова»
- Погорела А. О.** спеціаліст вищої категорії, викладач-методист КЗ «Одеський художній коледж імені М. Б. Грекова»
- Солдатенко О. Д.** спеціаліст першої категорії, викладач спеціальних дисциплін КЗ «Одеський художній коледж імені М. Б. Грекова»

Рецензенти:

- Ваврух М. І.** кандидат мистецтвознавства, доцент, викладач-методист, заступник директора з навчальної роботи КЗ ЛОР «Львівський коледж декоративного і ужиткового мистецтва ім. Івана Труша»
- Чернета Г. О.** викладач вищої категорії, викладач-методист, голова предметно-циклової комісії образотворчого мистецтва ОКВНЗ «Дніпропетровський театральний коледж»
- Ярема С. В.** спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, методист КЗ ЛОР «Львівський коледж декоративного і ужиткового мистецтва ім. Івана Труша»

Відповідальний за випуск: **Ю. Г. Бець**

Рекомендовано на засіданні методичної ради
КЗ «Одеський художній коледж імені М. Б. Грекова»
(протокол № 7 від 27.05.2019 р.)

© Ахтирський А. А., Главенчук О. Б., Запорожець Д. О.,
Косміна О. Г., Лукін М. Б., Подольська М. В.,
Погорела А. О., Солдатенко О. Д., 2019 р.
© Державний науково-методичний центр
змісту культурно-мистецької освіти, 2019 р.

ВСТУП

Навчальна програма «Основи композиції та професійної майстерності» (спеціальний курс) розроблена з урахуванням основних положень закону України про «Про освіту», Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету міністрів від 23 листопада 2011 року № 1392, (освітньої галузі «Мистецтво»), Типової програми профільної середньої освіти закладів освіти, що здійснюють підготовку молодших спеціалістів на основі БЗСО, затвердженої наказом МОН України від 01.06. 2018 р. № 570.

Години передбачені в програмі входять до блоку «Профільні предмети та спеціальні курси».

Розроблена програма є орієнтовною. Відповідно до організаційно-педагогічних умов навчального закладу, можуть бути внесені зміни.

Програма є адаптованою до певних видів образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є система знань, націлених на створення професійно виконаного, актуального та затребуваного суспільством, ідейно та структурно цілісного твору мистецтва.

Міждисциплінарні зв'язки: Курс «Основи композиції та професійної майстерності» органічно пов'язаний зі спеціальними дисциплінами навчального плану: «Перспективою», «Кольорознавством», «Рисунком», «Живописом», «Основами скульптури» та «Історією мистецтв». Знання, вміння та навички, отримані учнями при вивченні спеціальних дисциплін, закріплюються в композиційних завданнях і знаходять творче застосування при виконанні навчальних композицій.

Вивчення основ композиції допомагає грамотно користуватися в самостійній роботі засобами образотворчого мистецтва. Подальший хід навчання повинен йти по лінії поглиблення і розширення знань основ композиції.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма «Основи композиції та професійної майстерності» розроблена відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти. Її зміст спрямовано на цілісний художньо-естетичний розвиток особистості учня шляхом виконання творчих завдань, вивчення теоретичної бази основ композиції, оволодіння професійними знаннями та навичками, ознайомлення із історичними аналогами зі світу мистецтва.

Мета вивчення навчальної дисципліни «Основи композиції та професійної майстерності» полягає в особистісному художньо-естетичному розвитку учнів, формуванні у них світоглядних орієнтацій і компетенції у сфері образотворчого мистецтва, вихованні потреби у творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні в процесі опанування тонкощами роботи з художніми матеріалами та техніками, формуванні в учнях понять про основні засоби

створення та закони гармонізації композиції, без яких неможливий грамотний, свідомий підхід до творчості, розвинути їх образне мислення і тонкий естетичний смак.

Реалізація мети здійснюється через розв'язання **завдань**:

- надбання навичок та вмінь в роботі над практичними завданнями, осмислення мови твору станкового мистецтва, його особливостей і умовностей;
- виховання в учнів високих естетичних критеріїв;
- інтелектуальний розвиток учнів, розширення їх кругозору на базі широкого охоплення тем;
- формування креативних, комунікативних якостей особистості учня; стимулювання потреби до самоосвіти в області теорії композиції, технології та матеріалознавства, здатності до художнього самовираження;
- опанування основ композиції у тісному зв'язку із технологіями, сучасними та традиційними, станкового мистецтва через інтегрований підхід до навчання;
- формування критичного та аналітичного ставлення до власних творів через зв'язок предмету «Основи композиції та професійної майстерності» з певним обсягом знань із області кольорознавства, психології кольору, основ перспективи, структури та законів композиції, історії образотворчого мистецтва.

Програма ґрунтується на дидактичних принципах цілісності, наступності і перспективності, системності та варіативності змісту. Процес навчання будується за принципом «від простого до складного». Програма передбачає виконання значного числа різноманітних завдань - як короткострокових, так і тривалих, які переслідують різні навчальні завдання.

Основні підходи до побудови і реалізації змісту навчальної програми за спеціалізацією «Основи композиції та професійної майстерності»:

Національна спрямованість – формування уявлення про особливості українського образотворчого мистецтва в руслі світових мистецьких тенденцій як ціннісний компонент українського та світового мистецтва, вияв і розвиток національної свідомості та ідентичності через дослідження і творення нових навчальних композицій як передумов подальшої професійної художньої діяльності.

Компетентісна спрямованість – надання процесу профільного навчання технологій предметно-діяльнісного, практико-орієнтованого характеру, забезпечення формування ключових, галузевих і предметної компетентностей,

досягнення прогнозованих освітніх результатів у вивченні основ композиції та оволодіння професійною майстерністю в навчальних умовах.

Професійна спрямованість – засвоєння початкових професійних знань щодо композиційної та технологічної складових побудови твору мистецтва; створення умов для об'єктивованої оцінки професійних потреб і можливостей студенту.

Культурологічна спрямованість – формування сучасної технологічної та естетичної культури студентів на основі мотивації само актуалізації (реалізації творчого потенціалу в процесі створення творчих проєктів), розвиток творчого мислення, цілісного світосприйняття у єдності його природничого, національного, соціального та інших складових.

Методологічна спрямованість – оволодіння методологію створення сучасної станкової живописної картини, що дає змогу набуття досвіду ефективної організації власної діяльності в умовах повсякденного життя та сучасних мистецьких тенденцій та напрямків, а також соціально й професійно важливих якостей.

Особливості вивчення профілю. Змістове наповнення тем, окрім суто практичних професійних навичок та умінь, передбачає формування в учнів ціннісно-сміслових, загальнокультурних, навчально-пізнавальних та інформаційних компетенцій, що досягається ознайомленням із творами видатних представників свого фаху, їх аналізом та зв'язком із особистою творчою діяльністю, а також комунікативних, творчодіяльнісних і самоосвітніх компетенцій, що передбачає оволодіння досвідом самостійної дослідницької та творчої діяльності, сприймання цієї діяльності як невід'ємної частки свого життя.

Ознайомлення із основними матеріалами і техніками образотворчого мистецтва, вивчення основних законів композиції у перших модулях першого курсу побудовано за принципом – від простого, елементарного – до складного. Оволодіння майстерністю композиції та професійним підходом до її виконання буде здійснюватися – від початкових навчально-тренувальних вправ, присвячених основним елементам, законам та засобам композиції - до рішення більш складних творчих завдань, пов'язаних із поступовим вдосконаленням суто професійних технічних можливостей студентів та пошуків художнього образу, власних естетичних принципів та уподобань.

Студенти послідовно наближаються до професійної побудови композиції через вивчення таких аспектів образотворчої грамоти, як основи та засоби гармонізації композиційної площини, об'єм та простір у композиції, роль та виразні можливості ритму, світла і тіні, контрасту тощо.

На другому курсі студенти, маючи певний досвід з теорії та практики композиції, вирішують ще більш складні завдання, в яких повинні проявляти вже певну ерудицію та власні естетичні вподобання, так як програма передбачає,

на даному етапі, варіативність при виборі художніх матеріалів та технічному виконанні, форми та стилю. Крім того, розширюється арсенал технічних можливостей студентів – у першому модулі вони знайомляться з особливостями техніки олійного та акрилового живопису, новими скульптурними матеріалами та техніками декоративно-ужиткового мистецтва.

Учні проводять пошуково-дослідницьку роботу у вигляді коротких доповідей, в яких вони демонструють здатність до самостійного пошуку інформації на запропоновану тему, вміння обробити та систематизувати її. Така практика ставить за мету привчити студентів до критичного ставлення до творів мистецтва, в тому числі й власних, професійного аналізу.

У процесі вивчення курсу необхідно широко використовувати міжпредметні зв'язки з навчальними предметами: «Кольорознавство», «Пластична анатомія», «Історія мистецтва», «Перспектива».

Рекомендації щодо організації та проведення занять. Важливою умовою виконання програми «Основи композиції та професійної майстерності» є забезпечена в достатній мірі матеріально-технічна база навчальних майстерень. Викладач має постійно пам'ятати, що ефективність окремих занять і виконання програми в цілому забезпечується високим рівнем підготовки кожного заняття, наочного матеріалу, систематичним аналізом профільної та методичної літератури. Він повинен своєчасно проводити поточний, тематичний та підсумковий контроль (наприкінці другого курсу) навчальних досягнень студентів.

Під час навчально-виховного процесу належну увагу слід приділяти трудовому, розумовому, економічному, естетичному та правовому вихованню учнів безпосередньо в процесі навчального проектування.

Під час навчальних занять необхідно дотримуватися вимог охорони праці учнів, організації робочого місця, здійснювати контроль за вивченням та виконанням ними правил безпеки праці, протипожежної безпеки, виробничої санітарії та гігієни праці.

При виконання завдань студентами, викладач повинен дотепно роз'яснити сутність кожної теми, її зв'язок та спадкоємність з іншими темами (попередніми та наступними), засоби та можливості виконання (технічні, естетичні), продемонструвати наочний матеріал за темою, при необхідності продемонструвати наочно певні професійні уміння та навички.

ЗАГАЛЬНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
I КУРС
II КУРС

№	Змістові модулі
I КУРС	
1	Змістовий модуль №1: Матеріали та техніки образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва.
2	Змістовий модуль №2: Прихована структура композиційної площини. Закони та засоби гармонізації композиції.
3	Змістовий модуль №3: Об'єм та простір. Види контрасту та їх роль у композиції.
4	Змістовий модуль №4: Форма і зміст композиції.
156 годин	
II КУРС	
5	Змістовий модуль №1: Основи технології та матеріалознавства.
6	Змістовий модуль №2: Рух в житті. Побудова руху в композиційній площині і просторі.
7	Змістовий модуль №3: Художній образ у композиції.
8	Змістовий модуль №4: Інтер'єр. Фронтальне рішення.
148 годин	

Специфіка навчальних завдань детально розкрита в навчальній програмі, як загалом, так і для певних видів образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва у додатках I-IV.

I КУРС			
№	год.	Очікувані результати (компетенції)	Зміст навчального матеріалу
I КУРС I СЕМЕСТР			
	12	Змістовий модуль №1: Матеріали та техніки образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва.	
1	6	Розуміє необхідність вивчення матеріалів та технік образотворчого мистецтва згідно	1.1. Лекція-бесіда на тему «Матеріали та техніки образотворчого мистецтва».

		<p>своєї спеціалізації задля свого професійного становлення.</p> <p>Знає загальні відомості щодо художніх матеріалів; їх різновиди, можливості та особливості використання.</p> <p>Характеризує твір мистецтва з точки зору технічного виконання, особливостей роботи художніми матеріалами та обраної техніки; аналізує композиційне рішення.</p> <p>Виявляє різницю між технічними особливостями використання різних матеріалів.</p>	<p>Обов'язковим етапом курсу виступає ознайомлення студентів із технологічними та методичними засадами творчого процесу.</p> <p>Викладач знайомить студентів із тонкощами роботи з художніми матеріалами та техніками, інструментами та технікою безпеки, організацією робочого місця згідно до конкретної спеціалізації.</p> <p>На перших лекціях розглядаються особливості роботи з такими художніми матеріалами, як різноманітні фарби (акварель, гуаш, акрил), глина та різні скульптурні матеріали, скло, тканина.</p> <p>Короткі історичні відомості про розвиток та розповсюдження художнього матеріалу й техніки за спеціалізацією.</p> <p>Використання матеріалів та технік на прикладах творів видатних майстрів минулого та сучасності.</p>
2		<p>Володіє технікою безпеки у роботі з різними художніми матеріалами та грамотно і безпечно організує робочий простір.</p>	<p>Практична робота.</p> <p>Вправа 1. Коротка доповідь на тему творчості обраного митця на прикладі конкретного твору. Обраний твір повинен бути виконаним у одній із технік, про яку йшла мова на лекції. Доповідь складається із коротких відомостей про самого митця (коротка біографія, епоха, стиль) та аналізу обраного твору (композиційний аналіз, опис техніки).</p>
3	6	<p>Розуміє необхідність вивчення матеріалів та технік образотворчого мистецтва згідно своєї спеціалізації задля свого професійного становлення.</p> <p>Знає загальні відомості щодо використання м'якого матеріалу та його різновидів.</p>	<p>1.2. Лекція-бесіда на тему «М'який матеріал та його технічні можливості. Використання м'якого матеріалу у роботі над ескізами, картоном для композицій».</p> <p>Коротка характеристика матеріалів: сангіни, соусу, вуглецю та інших. Вибір паперу, прийоми роботи, закріплення. Умови зберігання.</p>

4	<p>Характеризує твір мистецтва з точки зору технічного виконання, особливостей роботи художніми матеріалами та обраної техніки.</p> <p>Виявляє різницю між технічними особливостями використання різних м'яких матеріалів.</p> <p>Вміє підібрати певний матеріал задля оптимального вирішення художньої задачі, розкриття художнього образу.</p>	<p>Практична робота. Вправа 1. Коротка доповідь на тему творчості обраного митця на прикладі конкретного твору. Обраний твір повинен бути виконаним у одній із технік, про яку йшла мова на лекції. Доповідь складається із коротких відомостей про самого митця (коротка біографія, епоха, стиль) та аналізу обраного твору (композиційний аналіз, опис техніки).</p>
28	<p align="center">Змістовий модуль №2: Прихована структура композиційної площини. Закони та засоби гармонізації композиції.</p>	
5	<p>4 Розуміє зв'язок теорії та практики у вивченні основ композиції.</p> <p>Знає терміни та за загальні поняття теорії композиції, закони та засоби гармонізації композиційної площини.</p> <p>Вміє аналітично та критично відноситися до творів образотворчого мистецтва, сприймаючи їх композиційну структуру, схему. При аналізі художнього твору називає основні елементи композиції, розуміє логіку композиційної схеми, що підпорядковується авторській думці, реалізує її.</p>	<p>2.1. Лекція-бесіда на тему «Основи композиції». Види композиції. Закони та засоби гармонізації композиційної площини.</p> <p>Розуміння поняття «Композиція» (от лат. compositio — складання, з'єднання, поєднання). Види композиції — фронтальна, об'ємна, глибино-просторова (об'ємно-просторова). Короткий історичний екскурс з композиції. Розуміння композиції у різні епохи.</p> <p>Композиційна схема як внутрішня структура, «скелет» композиції. Композиція то не лише естетика зовнішньої форми та деталей, а й кропітка робота з побудови гармонійної та дієвої внутрішньої структури. Структурні елементи композиції — пляма, крапка, лінія, коло, квадрат, трикутник, аморфна форма; їх семантичні, пластичні та композиційні властивості.</p> <p>Композиційний центр (його зв'язок та відмінність з</p>

			<p>геометричним центром). Поняття «Золотого перетину».</p> <p>Сприймання композиції; стилізація, трансформація, пропорція, модуль. Станкова та монументальна композиції.</p> <p>Закони гармонізації композиційної площини - закон цілісності та єдності, закон актуальності та доцільності, закон супідрядності частин в цілому, закон рівноваги.</p>
6	12	<p>Презентує вміння будувати композиційну рівновагу як у роботі із простими і ясними геометричними фігурами, так і у роботі зі складними елементами.</p> <p>Визначає важливість композиційної рівноваги у творі образотворчого мистецтва, прослідковує й аналізує її у творах митців, розуміє її як «кістяк», «фундамент» твору мистецтва.</p> <p>Розуміє закономірності композиційної рівноваги та інтервалів між композиційними елементами, різних за розміром, тоном і кольором мас, зв'язок елементів між собою та із площиною.</p>	<p>2.2. Організація композиційної площини, закон рівноваги. Симетрична та асиметрична рівновага.</p> <p>Практичні вправи присвячено пошуку рівноваги поміж елементами композиції та елементів до формату і простору. Студентам пропонується кілька завдань, в рамках яких окремі об'єкти – геометричні форми, об'єми, різні за формою, розміром і кольором необхідно з'єднати в єдину гармонійну композицію. На прикладі практичних вправ зі створення стилізованих натюрморту та пейзажу, які складаються з елементарних геометричних форм, студенти знайомляться із основними композиційними законами та прийомами.</p> <p>Практична робота виконується згідно додатків.</p>
7	12	<p>Виконує практичні завдання, у яких демонструє розуміння ритму, його видів, ролі та побудови ритмічного ладу.</p> <p>Розрізняє види ритму та їх характеристику.</p> <p>Усвідомлює роль ритму в образотворчому мистецтві, творах митців минулого та сучасників, власних композиційних</p>	<p>1.3. Поняття ритму. Види ритму та їх можливості в образотворчому мистецтві. Пошук аналогів в історії образотворчого мистецтва із яскраво вираженим ритмом.</p> <p>Вже на цьому етапі студенти поступово відходять від короткочасних вправ, в яких «на місці» вирішують композиційну рівновагу у простих, доступних техніках. Вони долучаються до більш складної роботи на вирішенням ескізів</p>

	<p>пошуках; психофізіологічний вплив ритму на сприйняття глядачем твору мистецтва.</p> <p>Розуміє такі поняття як стилізація, силует, особливості побудови ритмічного ряду, інтервалів.</p> <p>Проводить ескізну частину, що передуює власне практичному виконанню вправи; розуміє її важливість для процесу роботи над композицією та пошуку найліпшого варіанту вирішення задуму.</p> <p>Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиційної площини при роботі над поточною вправою</p>	<p>станкової композиції на завдану тему. Обов'язковою є ескізною частиною, що складається із створення попередніх ескізів із різною задачею – пластичні етюди, графічні лінійні ескізи, тональні ескізи (вирішення загальних тональних плям та світлотіні), кольорові ескізи (вирішення гама та колориту) та фор-ескіз. До практичної роботи підключається активна дослідницька робота з пошуку аналогів до поточної теми. Обов'язковим є ознайомлення студентів із творами митців, від давнини до сьогодення, у яких чітко та наочно проглядалася робота над побудовою ритму. До перегляду рекомендується мистецтво Давнього Єгипту та Греції, Месопотамії, де декоративно-знакова форма вирішувала функції сакрального мистецтва; твори митців Новітнього часу, наприклад Ф. Ходлера, М. Врубеля, А. Маттіса, А. Дейнеки, А. Бурделя, О. Родена тощо.</p> <p>Практична робота виконується згідно додатків.</p>
28	Змістовий модуль №3: Об'єм та простір. Види контрасту та їх роль у композиції.	
8	<p>28 Усвідомлює роль контрасту й силуету у образотворчому мистецтві.</p> <p>Розрізняє види контрасту та їх дію у площині композиції.</p> <p>Застосовує знання щодо видів контрасту на практиці при виконанні практичних вправ. Може побудувати композицію, спираючись на підходящий до задуму та концепції вид контрасту.</p> <p>Характеризує твори видатних митців або</p>	<p>3.1. Контраст. Види контрасту. Силует.</p> <p>Тема контрасту є дуже важливою для образотворчого мистецтва. Саме контраст є найважливішим засобом підкреслення головного у композиції – композиційного центру. Завдання цього модулю тісно пов'язані із дисципліною «Основи кольорознавства». На даному етапі студенти повинні усвідомлювати такі поняття, як види контрасту, сила контрасту, контрастні відношення, «ієрархія» контрастів на площині композиції. Дуже важливим є, перед саме виконанням запропонованих вправ, ознайомити студентів з прикладами</p>

		сучасників з точки зору побудови композиції, композиційної схеми та ролі контрасту у них.	художніх творів із історії світового мистецтва, які б наочно ілюстрували б тему контрасту і його можливостей. Наприклад, Мікеланджело Мерізі ді Караваджо, караваджисти взагалі, Латур, Рембрандт, у творах яких велике значення має тоновий контраст темного та світлого. Твори символістів, імпресіоністів та постімпресіоністів, футуристів, які експериментували з можливостями кольору та кольорових контрастів. Також дуже важливим є ознайомлення із творами образотворчого мистецтва первісної культури та Давнього світу, де колір грав символічну знакову роль, мистецтво підпорядковувалося певним канонам. Роль освітлення й контрасту у скульптурній композиції, виразність силуету. Практична робота виконується згідно додатків.
Всього за семестр 68 год.			
I КУРС II СЕМЕСТР			
	88	Змістовий модуль №4: Форма і зміст композиції.	
9	88	Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиційної площини при роботі над поточною вправою. Презентує обізнаність у сфері художньої літератури; уміння репрезентувати її через художні пластичні образи. Визначає найбільш виразний, з токи зору репрезентації основного лейтмотиву легенди або казки, момент сюжету обраного твору.	Модуль присвячено узагальненню усіх здобутих за рік знань, умінь та навичок у створенні складних композицій, які об'єднують у собі володіння основними законами гармонізації композиційної площини, різноманітними ритмічними, колористичними та пластичними рішеннями, досвід рисування людини через замальовки та нариси, здобуті під час дисципліни «Рисунок» основи перспективи та побудови простору. Крім того, модуль вміщує у собі вправи на розвиток фантазії та відчуття художнього смаку, який формувався протягом року через постійне дослідження творів образотворчого мистецтва – аналогів до запропонованих вправ. Студенти повинні

<p>Усвідомлює сутність станкової композиції при вирішенні сюжету, концептуальну складову.</p> <p>Здатен використовувати знання своєрідної, унікальної мови культури, в умінні інтерпретувати зміст різних художніх творів шляхом розкриття сутності художніх образів.</p> <p>Презентує володіння усіма вивченими композиційними прийомами та законами гармонізації композиційної площини через виконання практичної вправи зі створенням абстрактної композиції, де, не спираючись на натурні враження, створює суто асоціативний твір.</p> <p>Усвідомлює художню цінність абстрактного мистецтва, його естетичне й філософське обґрунтування.</p> <p>Застосовує досвід стилізації при створенні декоративних композицій.</p> <p>Знає основні характеристики абстрактного мистецтва, його види, короткі історичні відомості.</p> <p>Виявляє обізнаність у сфері абстрактного мистецтва, його напрямків та видатних представників.</p> <p>Презентує винахідливість у підборі різних за кольором, тоном, формою та фактурою</p>	<p>усвідомлювати, що виконуючи програму, вони накопичують певний досвід знань, фундамент з основ побудови гармонійної композиції, який є необхідним кожному митцю, незалежно від обраного стилю чи напрямку в творчості.</p> <p>На даному етапі студенти вирішують задачі побудови художнього образу у складному процесі пошуку форми, що реалізує конкретний зміст, сюжет або певну емоцію, стан. При цьому не тільки мовою реалізму, а й експериментуючи із різними техніками образотворчого мистецтва, такими як колаж, безпредметне мистецтво.</p> <p>Важливим компонентом цього модулю є вміння перекласти літературний, міфологічний сюжет або певну побутову ситуацію з реального життя мовою художнього візуального образу через пластику, ритм й колір. Вміння художнього аналізу, спостереження оточуючої дійсності та відбору найголовнішого й характерного в житті, бачення певної поетики повсякденного життя реалізується у вправах, присвячених рішенню типового образу у звичайних ситуаціях.</p> <p>Крім того, окремі вправи цього модулю носять абстрактний характер, послуговуються суто кольоровими засобами та довільними пластичними формами й об'ємами, не ставлячи за мету створити суто реалістичне зображення. Тому зі студентами необхідно провести бесіду на тему абстрактного «безпредметного» мистецтва, супрематизму та абстрактного експресіонізму із залученням наочних матеріалів, короткого історичного екскурсу. Різновиди абстрактного живопису, відомі представники та ідеологи цього напрямку (К. Малевич, В. Кандинський, Е. Лисицький, П. Мондріан, М. Ротко, Г. Арп, Г.</p>
---	---

	<p>елементів до єдиної за колоритом, гамою та задумом композиції.</p> <p>Усвідомлює художню цінність мистецтва колажу, його естетичне й філософське обґрунтування.</p> <p>Розуміє специфічні естетичні, концептуальні та естетичні особливості колажу як прийому у мистецтві.</p> <p>Знає види колажу, методи створення та видатних представників цього напрямку, історичні відомості.</p>	<p>Мур тощо). Студенти повинні відчувати певну спадкоємність у процесі розвитку мистецтва від класичного мистецтва до новітніх тенденцій, бути чутливими до нового і швидко вчитися та набиратися досвіду в теорії та практиці образотворчого мистецтва, тому робота на практиці повинна постійно супроводжуватися дослідницькою практикою.</p> <p>Практична робота виконується згідно додатків.</p>
--	---	---

Всього за семестр 88 год.

Всього за рік 156 год.

II КУРС

№	год.	Очікувані результати (компетенції)	Зміст навчального матеріалу
II КУРС III СЕМЕСТР			
10 Змістовий модуль №1: Основи технології та матеріалознавства.			
1	4	<p>Розуміє необхідність вивчення матеріалів та технік образотворчого мистецтва згідно своєї спеціалізації задля свого професійного становлення.</p> <p>Знає загальні відомості щодо художніх матеріалів; їх різновиди, можливості та</p>	<p>1.1. Лекція-бесіда: «Основи технології та матеріалознавства».</p> <p>На другому році навчання розширюється спектр використовуваних матеріалів, ускладняється методика й техніка їх використання, з'являються нові інструменти.</p>

2	6	<p>особливості використання.</p> <p>Характеризує твір мистецтва з точки зору технічного виконання, особливостей роботи художніми матеріалами та обраної техніки; аналізує композиційне рішення.</p> <p>Виявляє різницю між технічними особливостями використання різних матеріалів.</p> <p>Володіє технікою безпеки у роботі з різними художніми матеріалами та грамотно і безпечно організує робочий простір.</p>	<p>Вправа 1. Коротка доповідь на тему творчості обраного митця на прикладі конкретного твору. Обраний твір повинен бути виконаним у одній із технік, про яку йшла мова на лекції. Доповідь складається із коротких відомостей про самого митця (коротка біографія, епоха, стиль) та аналізу обраного твору (композиційний аналіз, опис техніки).</p>
58 Змістовий модуль №2: Рух в житті. Побудова руху у композиційній площині і просторі.			
3	58	<p>Усвідомлює роль та виразні можливості ритму в образотворчому мистецтві.</p> <p>Презентує знання, уміння та навичку щодо побудови композиційного ескізу, отриманні ще на першому курсі навчання при проходженні теми «Поняття ритму. Види ритму та їх можливості в образотворчому мистецтві. Пошук аналогів в історії образотворчого мистецтва із яскраво вираженим ритмом» та розвинуті з урахуванням ускладнення актуальної теми (програма будується по системі</p>	<p>Модуль присвячений створенню сюжетної динамічної композиції з яскраво вираженим ритмічним рухом. Всі здобуті на першому курсі знання, уміння та навички з роботи над ритмічними вправами, ускладнюються певним сюжетом, темою, обов'язковими пошуковими начерками та замальовками, етюдами, ескізами.</p> <p>Розробка в композиційній площині балансу великих мас та інтервалів, кольорових й тонових плям та ліній, динамки світла й тіні є необхідним компонентом побудови композиційного устрою.</p> <p>Обов'язковим є ознайомлення студентів із творами мистецтва видатних майстрів минулого та сучасності, в яких б проглядався яскраво виражений ритм та динаміка.</p>

		«від простого до складного»)). Визначає як побудова ритму в композиції може допомогти вирішити різні задачі динаміки та руху в окремих сюжетних навантаженнях. Застосовує усі отримані раніше знання, вміння та навички гармонізації композиційної площини при роботі над поточною вправою.	Практична робота виконується згідно додатків.
Всього за семестр 68 год.			
II КУРС IV СЕМЕСТР			
	40	Змістовий модуль №3: Художній образ у композиції.	
4	40	Застосовує усі отримані раніше знання, вміння та навички гармонізації композиційної площини при роботі над поточною вправою. Володіє законами та засобами гармонізації композиційної площини при розкритті художнього задуму, образу. Здатен використовувати знання своєрідної, унікальної мови культури, в умінні інтерпретувати зміст різних художніх творів шляхом розкриття сутності художніх образів. Застосовує усі отримані раніше знання, вміння та навички гармонізації	Модуль четвертого семестру підсумовує усі набуті за рік знання, вміння та навички із основ композиції та професійної майстерності. Студент ознайомився із основними методичними аспектами творчого процесу, законами та засобами гармонізації композиційної площини на прикладі елементарних вправ й може приступати до більш складних творчих задач із побудови художнього образу. Постійне занурення у світ образотворчого мистецтва, пошук аналогів та серйозна ескізна частина допомагають студентам наблизитись до розуміння сутності художнього образу, узагальнення та мови станкової композиції. Художній образ - це узагальнена і разом з тим конкретна картина людського життя чи навколишнього світу, що створена творчою уявою митця. Мета образу: передати загальне через одиничне, не наслідуючи

		<p>композиційної площини при роботі над поточною вправою.</p> <p>Усвідомлює роль світла й тіні, рельєфу та пластики, їхнього впливу на вирішення художнього образу, читабельність силуету, об'єму та простору.</p> <p>Презентує знання, уміння та навичку щодо побудови композиційного ескізу, отриманні ще на першому курсі навчання при проходженні теми «Контраст. Види контрасту. Силует» та розвинуті з урахуванням ускладнення актуальної теми (програма будується по системі «від простого до складного»).</p> <p>Розуміє роль й задачу кольорових, тонових та лінійно-експресивних пошукових ескізів при вирішенні художнього образу у композиції.</p>	<p>дійсність, а відтворюючи її.</p> <p>Ознаки образу:</p> <ul style="list-style-type: none"> • предметність • змістове узагальнення та описовість • образи деталей, обставин. • змістові образи: індивідуальні, загальнолюдські <p>Класифікація образів за об'єктом змалювання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • образи-персонажі • образи-пейзажі • образи-речі • образи-емоції • образи-поняття • образи-події • образ-інтер'єр • образ-символ • образ-алегорія <p>Практичні вправи присвячено вирішенню різних емоційних станів та ситуацій за допомогою пластики, об'єму, кольору, плями та лінії, виразних можливостей світлотіні.</p> <p>Практична робота виконується згідно додатків.</p>
	40	Змістовий модуль №4: Інтер'єр. Фронтальне рішення.	
5	40	<p>Усвідомлює значення лінійної та повітряної перспективи при побудові простору та вирішенні точки зору.</p> <p>Розуміє зв'язок композиції й простору; сприймання композиції у просторі з різних точок зору; відповідність</p>	<p>Останній модуль присвячено по-перше, дослідженню ролі лінійної та повітряної перспективи у композиції, взаємозв'язку між обраною точкою зору та виразністю художнього образу. Кожна обрана точка зору несе своє виразне та емоційне навантаження при побудові художнього твору, образу. Викладач повинен ознайомлювати студентів з численними творами</p>

	<p>композиції концепції усього комплексу інтер'єру/екстер'єру, його призначення. Застосовує усі отримані раніше знання, вміння та навички гармонізації композиційної площини при роботі над поточною вправою.</p>	<p>образотворчого мистецтва, починаючи з Проторенесансу, коли художники почали використовувати єдину точку зору, а потім експериментувати з різноманітними випадками її використання. Крім того, якщо вести мову про професійну майстерність, то велике значення має вміння грамотно презентувати твір мистецтва, зв'язати його з інтер'єром або екстер'єром. Прив'язка до інтер'єру або екстер'єру потребує від студента вміння концептуально мислити, враховуючи як мову та стиль самої композиції, так і її відповідність призначенню самого оточення (суспільні будівлі, житло, релігійні споруди тощо), відчутті пропорційної, колористичної й пластичної єдності. Прикладом може виступати інтер'єрний живопис, монументальний живопис, рельєф, меморіальна дошка, декоративна штукатурка, вітраж, батик, мозаїка тощо. Практична робота виконується згідно додатків.</p>
Всього за семестр 80 год.		
Всього за рік 148 год.		

КРИТЕРІЇ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Наслідком правильно організованої перевірки знань є об'єктивне оцінювання, яке є міцним засобом стимулювання навчально-пізнавальної діяльності студентів.

В образотворчому мистецтві не існує однозначних критеріїв оцінки роботи («вірно» - «невірно»). Художньо-творча робота не може оцінюватись простим підрахунком помилок. Оцінка її якості багато в чому суб'єктивна і значною мірою залежить від рівня художньої освіченості викладача, смаку, розуміння ним специфіки і завдань предмета. Тому оцінювання проводиться у формі перегляду художниками-педагогами відповідних циклових комісій **колегіально**.

Перевірка якості знань проводиться у формі підсумкового перегляду. В переглядову комісію входять викладачі відповідних циклових комісій, які колегіально обговорюють, перевіряють, оцінюють якість наданих студентом робіт.

Рівні навчальних досягнень	За 12-ти бальною системою	Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
Початковий	1	Відтворення завдання на примітивному рівні, елементарні навички та уміння – на початковому рівні. Немає системи в роботі.
	2	Елементарний рівень знань предмету. Навички та уміння – на початковому рівні.
	3	Робота позбавлена ідеї, неосмілене відтворення правил та навичок. Недоречне та невміле використання і комбінування художніх матеріалів і технік, порушення технології та процесу.
Середній	4	Виконання завдання на середньому рівні. Розуміння завдання. Застосування знань на практиці задовільне, рівень вмінь та навичок задовільні.
	5	Вміння користуватися засобами композиції, але неконструктивний підхід. Спроба працювати системно.
	6	Достатньо сформоване художнє мислення. Виявляє знання та розуміння загальних положень. Загалом спостерігається розуміння технологічних процесів в роботі художніми матеріалами, дотримання певних технік.
Достатній	7	Поняття про задум. Спроба виразити ідею засобами композиції.
	8	Поняття про художній образ. Достатнє володіння засобами виразності.
	9	Поняття про цілісність композиції.
Високий	10	Розуміння та створення повноцінного зв'язку зорового ряду та емоційної складової. Переконаливе пластично-просторове рішення, використання певних матеріалів і технік.
	11	Високий рівень розуміння поняття про художні засоби виразності, здатність виразити ідею нетривіальними засобами. Високий рівень володіння художніми матеріалами та техніками, певна винахідливість при їх використанні та комбінуванні.

	12	Створення нового за задумом та виразного вирішення композиції. Оригінальне поєднання матеріалів, креативний підхід до технологічного аспекту роботи, гармонійне співвідношення задуму та обраної форми.
--	----	---

Рекомендована література:

1. Алпатов М. Композиция в живописи. М., "Искусство", 1940
2. Арнхейм Р. Искусство и визуальное восприятие. М. "Прогресс", 1974
3. Барышников А. П. Основы композиции. – М., 1951
4. Бергер Е. Історія розвитку олійного живопису. М., 1961
5. Вібер Ж. Живопис та його засоби. М., 1961
6. Віннер А. Матеріали живопису. М., 1954
7. Віннер А. Матеріали та техніка живопису радянських майстрів. Нариси. М., 1953
8. Віннер А. Матеріали та техніка монументально-декоративного живопису. М., 1953
9. Волков Н. Н. Композиция в живописи. – М., 1997
10. Выготский Л. Психология искусства. М. "Искусство", 1968
11. Гильдебранд А. Проблема формы в изобразительном искусстве. Мусагет, 1914
12. Глушак С. Техніка станкового живопису. Навчальний посібник. К.-У., 2006
13. Голубева О. Л. Основы композиции. М., «Искусство», 2004
14. Иттен Й. Искусство формы. Издатель Д. Аронов, 2001
15. Иттен Й. Искусство цвета. Издатель Д. Аронов, 2001
16. Кибрик Е. А. К вопросу о композиции. – М, 1954
17. Киплік Д. Техніка живопису. Вид. 6. М. – Л., 1996
18. Костин В. И. Что такое художественный образ. М.. Советский художник, 1962
19. Крымов Н. П. Художник и педагог. Статьи, воспоминания. – М., 1960
20. Кудрявцев Е., Лужецька Л. Основы техники консервирования. М., 1937
21. Кузин В. С. Психология живописи. – М, 2005
22. Нариси з історії та техніки гравюри. М., 1941
23. Одноралов Н. В. Гальванотехника в изобразительном искусстве. –М., 1975

24. Орлова Т. Художній образ // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (голова редколегії) та ін. ; Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук (наукові редактори) ; І. О. Покаржевська (художнє оформлення). — Київ : Абрис, 2002. — С. 702. — 742 с. — 1000 екз. — ББК 87я2. — ISBN 966-531-128-X.
25. Поплавський С. Матеріали та техніка монументально-декоративного мистецтва. Із досвіду експериментальних робіт художників – монументалістів. М., 1975
26. Про живопис. Збірка статей. М., 1959
27. Раушенбах Б. В. Геометрия картины и зрительное восприятие. – М., 1994
28. Сланський Б. Техніка живопису. М., 1962
29. Сокольников М. В. Основы композиции. – Обнинск, 2001
30. Техніка живопису. Практичні поради. Збірка статей. М., 1960
31. Тоцький І. Матеріалознавство. Курс лекцій. Л., 2011
32. Успенский Б. Поэтика композиции. М. "Искусство", 1970
33. Фаворский В. А. О рисунке и композиции. – М., 1966
34. Філатов В. Російський станковий темперний живопис, техніка та реставрація. М., 1961
35. Хвостенко В. Енкаустика. М., 1967
36. Хрестоматия по ощущению и восприятию. МГУ. 1985
37. Чернищов М. Мистецтво фрески у Давній Русі. М., 1954
38. Шмидт Г. Техніка античної фрески та енкаустики. М., 1934
39. Шорохов Е.В. Основы композиции. – М., Просвещение, 1979

Рекомендовані інтернет-ресурси:

1. Бібліотека образотворчого мистецтва [Електронний ресурс]: ArtLib.ru. – URL: <http://www.artlib.ru/>
2. Документальні фільми про художників [Електронний ресурс] URL: <http://golbis.com/pin/vse-dokumentalnyie-filmyi-pro-hudozhnikov-1950-2005/#.VGhi859X9ni>
3. Енциклопедія живопису та графіки [Електронний ресурс]: Art-каталог. – URL: <http://www.art-catalog.ru/>
4. Колекція книг про живопис й мистецтво [Електронний ресурс]: сайт для учнів художніх навчальних закладів. - URL: <http://hudozhnikam.ru/index.html>
5. Колір Образотворче мистецтво, уроки живопису та рисунку [Електронний ресурс]: сайт для художників. – URL: <http://www.linteum.ru/category27.html>

6. Музеї країн світу. Художники [Електронний ресурс]: museum-online. - URL: <http://museum.museum-online.ru/>
 7. Технологія живопису [Електронний ресурс]: сайт про живопис. - URL: <http://paintingart.ru/articles.html>

Додаток І (живопис)
до навчальної програми
ОСНОВИ КОМПОЗИЦІЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ
(спеціальний курс)

ЗАГАЛЬНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН (живопис)

№	Змістові модулі	К-сть год.	
		I КУРС	II КУРС
I КУРС			
1	Змістовий модуль №1: Матеріали та техніки образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва.	34	
2	Змістовий модуль №2: Прихована структура композиційної площини. Закони та засоби гармонізації композиції.	34	
3	Змістовий модуль №3: Об'єм та простір. Види контрасту та їх роль у композиції.	44	
4	Змістовий модуль №4: Форма і зміст композиції.	44	
		156 год.	
II КУРС			
5	Змістовий модуль №1: Основи технології та матеріалознавства.		34
6	Змістовий модуль №2: Рух в житті. Побудова руху в композиційній площині і просторі.		34
7	Змістовий модуль №3: Художній образ у композиції.		40
8	Змістовий модуль №4: Інтер'єр. Фронтальне рішення.		40
			148 год.

І КУРС ЖИВОПИС			
№	год.	Очікувані результати (компетенції)	Зміст навчального матеріалу
І КУРС І СЕМЕСТР			
	12	Змістовий модуль №1: Матеріали та техніки образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва.	
1	2	<p>Розуміє необхідність вивчення матеріалів та технік образотворчого мистецтва згідно своєї спеціалізації задля свого професійного становлення.</p> <p>Знає загальні відомості щодо художніх фарб; їх різновиди, особливості використання.</p> <p>Характеризує твір мистецтва з точки зору технічного виконання, особливостей роботи художніми матеріалами та обраної техніки; аналізує композиційне рішення.</p> <p>Виявляє різницю між технічними особливостями використання різних матеріалів (акварель, гуаш, пастель).</p> <p>Здатен до самостійного пошуку інформації, її аналізу та опрацювання; роботи зі спеціальною літературою, сучасною та класичною, в рамках електронних ресурсів мережі Інтернет.</p>	<p>1.1. Лекція-бесіда на тему «Матеріали та техніки образотворчого мистецтва. Клейові водорозчинні фарби. Акварель, гуаш, темпера».</p> <p>Акварель. Короткі історичні відомості щодо розповсюдження. Техніка акварельного живопису. Різні сполуки акварельних фарб. Характеристика основ під акварельний живопис (пергамент, папір, шовк тощо). Основні прийоми роботи аквареллю. Міцність витворів, специфіка збереження. Приклади творів.</p> <p>Гуаш. Склад фарб. Основи під гуаш, ґрунт. Специфічні особливості роботи гуашшю. Міцність витворів, особливості збереження. Приклади творів.</p> <p>Клейовий живопис. Матеріали клейового живопису: склад фарб, види основ, ґрунти. Властивості всіляких клеїв. Особливості приготування клейових розчинів. Призначення клейового живопису, прийоми роботи. Міцність витворів, особливості збереження.</p> <p>Пастель. Короткі історичні відомості про живопис пастеллю. Матеріали пастелі: а) основи під пастель: папір, картон, полотно; покриття спеціальними сполуками, ґрунт під пастель; спеціальні види паперу під пастель; б) пастельні олівці, їх склад та</p>

			<p>виготовлення, характеристика якості пастелі, набір (або палітра) пастелі, силікатна пастель Бонч-Осмоловського. Техніка роботи різними видами пастелі. Методи закріплення пастелі. Міцність витворів, особливості збереження. Особливі умови збереження. Приклади використання пастелі у творчості різних художників.</p>
2	2		<p>Вправа 1. Коротка доповідь на тему творчості обраного митця на прикладі конкретного твору. Обраний твір повинен бути виконаним у одній із технік, про яку йшла мова на лекції. Доповідь складається із коротких відомостей про самого митця (коротка біографія, епоха, стиль) та аналізу обраного твору (композиційний аналіз, опис техніки).</p>
3	4		<p>Вправа 2. Виконання копії натюрморту, виконаного у техніці акварельного живопису, видатного майстра-класика або сучасного митця, який працює у класичній реалістичній манері.</p>
4	2	<p>Розуміє необхідність вивчення матеріалів та технік образотворчого мистецтва згідно своєї спеціалізації задля свого професійного становлення. Знає загальні відомості щодо використання м'якого матеріалу та його різновидів.</p>	<p>1.2. Лекція-бесіда на тему «М'який матеріал та його технічні можливості. Використання м'якого матеріалу у роботі над ескізами, картоном для композиції». Коротка характеристика матеріалів: сангіни, соусу, вугілля та інших. Вибір паперу, прийоми роботи, закріплення. Умови зберігання.</p>
5	2	<p>Характеризує твір мистецтва з точки зору технічного виконання, особливостей роботи художніми матеріалами та обраної техніки. Виявляє різницю між технічними особливостями використання різних</p>	<p>Вправа 1. Коротка доповідь на тему творчості обраного митця на прикладі конкретного твору. Обраний твір повинен бути виконаним у одній із технік, про яку йшла мова на лекції. Доповідь складається із коротких відомостей про самого митця (коротка біографія, епоха, стиль) та аналізу обраного твору (композиційний аналіз, опис техніки).</p>

		<p>м'яких матеріалів.</p> <p>Здатен до самостійного пошуку інформації, її аналізу та опрацювання; роботи зі спеціальною літературою, сучасною та класичною, в рамках електронних ресурсів мережі Інтернет.</p>	
	28	Змістовий модуль №2: Прихована структура композиційної площини. Закони та засоби гармонізації композиції.	
6	2	<p>Розуміє зв'язок теорії та практики у вивченні основ композиції.</p> <p>Знає терміни та загальні поняття теорії композиції, закони та засоби гармонізації композиційної площини.</p>	<p>2.1. Лекція-бесіда на тему «Основи композиції». Види композиції. Закони та засоби гармонізації композиційної площини.</p> <p>Розуміння поняття «Композиція» (от лат. compositio — складання, з'єднання, поєднання). Види композиції — фронтальна, об'ємна, глибино-просторова (об'ємно-просторова). Короткий історичний екскурс з композиції. Розуміння композиції у різні епохи.</p> <p>Композиційна схема як внутрішня структура, «скелет» композиції. Композиція то не лише естетика зовнішньої форми та деталей, а й кропітка робота з побудови гармонійної та дієвої внутрішньої структури. Структурні елементи композиції — пляма, крапка, лінія, коло, квадрат, трикутник, аморфна форма; їх семантичні, пластичні та композиційні властивості.</p> <p>Композиційний центр (його зв'язок та відмінність з геометричним центром). Поняття «Золотого перетину».</p> <p>Сприймання композиції; стилізація, трансформація, пропорція. Станкова та монументальна живописні композиції.</p> <p>Закони гармонізації композиційної площини - закон цілісності та</p>

			єдності, закон актуальності та доцільності, закон супідрядності частин в цілому, закон рівноваги.
		Застосовує отриманні на лекційній частині знання на практиці, розуміє взаємозв'язок теорії та практики композиції. Розрізняє симетричний та асиметричний методи побудови композиційної площини. Презентує вміння будувати композиційну рівновагу як у роботі із простими і ясними геометричними фігурами, так і у роботі зі складними елементами. Визначає важливість композиційної рівновагу у творі образотворчого мистецтва, прослідковує й аналізує її у творах митців, розуміє її як «кістяк», «фундамент» твору мистецтва.	2.2. Організація композиційної площини, закон рівноваги. Симетрична та асиметрична рівновага.
7	4		Вправа 1. Рівновага фігур заданої величини (коло, квадрат, трикутник із сторонами та діаметром 4-5 см.) на квадратному тлі (20x20 см.). Завдання виконується у вигляді аплікації з кольорового паперу на світлому тлі у двох варіантах: а) три фігури чорного кольору на світлому тлі (основна увага приділяється виразності форми предметів та інтервалів між ними); б) три фігури основних кольорів на світлому тлі (в даному випадку необхідно брати до уваги роль кольору кожної фігури в композиції). Оскільки в даному завданні мова вже йде про колір, студентам необхідно розкрити тему семантики кольору та його впливу на сприйняття глядачем твору мистецтва.
8	4	Усвідомлює послідовність другорядних елементів композиції згідно до композиційного зорового центру. Розуміє закономірності композиційної рівноваги інтервалів між композиційними елементами, різних за розміром, тоном і кольором мас, зв'язок елементів між собою та із площиною. Демонструє здатність працювати із різними матеріалами та техніками (фарби,	Вправа 2. Рівновага довільних по формі фігур на певну тему: «Місто», «Садок», «Море». Завдання виконується у вигляді аплікації з кольорового паперу або з використанням альтернативних матеріалів (вирізки з газет, журналів, з фактурами або деталями, котрі підходять для даного завдання) на листі формату А4. Композиція носить декоративний характер, її елементи умовні та спрощені за формою. Вже на цьому етапі студент повинен знати такі явища, як композиційний центр (його відмінність від геометричного центру), способи його знаходження, загальну інформацію щодо золотого перетину, силових ліній та зорових (фокальних)

9	4	<p>аплікація тощо), дотепно підбираючи та комбінуючи їх задля успішного вирішення учбової задачі.</p>	<p>центрів, інші необхідні елементи композиції (вхід, замок).</p> <p>Вправа 3. а) Створити натюрморт з симетричною рівновагою з випадково поставлених предметів; б) Створити натюрморт з асиметричною рівновагою з випадково поставлених предметів. Обидва варіанти виконуються у кольорі гуашшю (допускається мішана техніка) на листі формату А4. Викладачеві пропонується розставити перед студентами окремі предмети (посуд, фрукти, драперії), а студент сам повинен обрати із них декілька (три-чотири предмети) на свій смак і, опираючись на свою уяву, створити з ними єдину композицію. Ознайомившись з законами композиції та користуючись, зокрема законом рівноваги, студент повинен виділити головний домінуючий елемент та підчинити до нього другорядні елементи.</p>
		<p>Виконує практичні завдання, у яких демонструє розуміння ритму, його видів, ролі та побудови ритмічного ладу.</p> <p>Розрізняє види ритму та їх характеристику.</p> <p>Усвідомлює роль ритму в образотворчому мистецтві, творах митців минулого та сучасників, власних композиційних пошуках; психофізіологічний вплив ритму на сприйняття глядачем твору мистецтва.</p> <p>Розуміє такі поняття як стилізація, силует, особливості побудови ритмічного ряду, інтервалів.</p> <p>Проводить ескізу частину, що передуює</p>	<p>2.3. Поняття ритму. Види ритму та їх можливості в образотворчому мистецтві. Пошук аналогів в історії образотворчого мистецтва із яскраво вираженим ритмом.</p> <p>Вже на цьому етапі студенти поступово відходять від короткочасних вправ, в яких «на місці» вирішують композиційну рівновагу у техніці аплікації. Вони долучаються до більш складної роботи над вирішенням ескізів станкової композиції на завдану тему. Обов'язковою є ескізна частина, що складається із створення попередніх ескізів із різною задачею – графічні лінійні ескізи, тональні ескізи (вирішення загальних тональних плям та світлотіні), кольорові ескізи (вирішення гама та колориту) та фор-ескіз. До практичної роботи підключається активна дослідницька робота з пошуку аналогів до поточної теми. Обов'язковим є ознайомлення студентів із творами митців,</p>

		власне практичному виконанню вправи; розуміє її важливість для процесу роботи над композицією та пошуку найліпшого варіанту вирішення задуму. Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиційної площини при роботі над поточною вправою.	від давнини до сьогодення, у яких чітко та наочно проглядалася б робота над побудовою ритму. До перегляду рекомендується мистецтво Давнього Єгипту та Греції, Месопотамії, де декоративно-знакова форма вирішувала функції сакрального мистецтва; твори митців Новітнього часу, наприклад Ф. Ходлера, М. Врубеля, А. Маттіса, А. Дейнеки тощо.
10	3		Вправа 1. Виконати 3 ритмічні смуги на різні види ритму (метр, ритм, метрометр) з простих геометричних фігур, 3 орнаменти (геометричні, рослинні, зооморфні, антропоморфні). Завдання виконується у вигляді аплікації з кольорового паперу, розмір листу 10х30 см.
11	3		Вправа 2. Виконати композицію натюрморту на організацію ритмічного строю (рапорт). Тема: «Сувеніри». Завдання виконується у вигляді аплікації з чорного та білого паперу (у різних комбінаціях, головне – читабельний силует), розмір листу 20х60 см. Зображення будується на силуетах предметів натюрморту, особливу увагу треба приділяти співвідношенню габаритів предметів та інтервалам між ними.
12	4		Вправа 3. Ритмічна побудова композиційного ескізу на тему «Вуличний перехід», «Вуличний рух». Завдання виконується у кольорі гуашшю або аквареллю (допускається мішана техніка), розмір листу А3. Задачею цього завдання є побудова груп пішоходів в єдиній композиції фризного типу. До уваги береться кількість груп, різниця між ними, інтервали, різні характери пішоходів, виразність силуетів та зв'язок з пейзажем.
13	4		Вправа 4. Ритмічна композиція за мотивами грецької вазописі.

			<p>Задача: знайти ритмічне поєднання стилізованих фігур та фону. Завдання виконується у кольорі гуашню або аквареллю (допускається мішана техніка), розмір листу А3. В цьому завданні величезне значення грає збір підготовчого матеріалу. Студенту необхідно дослідити всі тонкощі стилізації та організації ритму у творах античних майстрів вазопису (червоно фігурної та чорно фігурної кераміки). Саме на такий приклад з історії декоративного живопису пав вибір, адже античні майстри досягли великої майстерності у стилізації, пластиці та ритмічній виразності у своєму мистецтві.</p>
28	Змістовий модуль №3: Об'єм та простір. Види контрасту та їх роль у композиції.		
	<p>Усвідомлює роль контрасту у образотворчому мистецтві та у станковій живописній композиції зокрема.</p> <p>Розрізняє види контрасту та їх дію у площині композиції.</p> <p>Застосовує знання щодо видів контрасту на практиці при виконанні практичних вправ. Може побудувати композицію, спираючись на підходящий до задуму та концепції вид контрасту.</p> <p>Характеризує твори видатних митців або сучасників з точки зору побудови композиції, композиційної схеми та ролі контрасту у них.</p>	<p>3.1. Контраст. Види контрасту. Силует.</p> <p>Тема контрасту є дуже важливою для мистецтва, особливо для живопису. Саме контраст є найважливішим засобом підкреслення головного у композиції – композиційного центру. Завдання цього модулю тісно пов'язані із дисципліною «Основи кольорознавства». На даному етапі студенти повинні усвідомлювати такі поняття, як види контрасту, сила контрасту, контрастні відношення, «ієрархія» контрастів на площині композиції. Дуже важливим є, перед саме виконанням запропонованих вправ, ознайомити студентів з прикладами живописних творів із історії світового мистецтва, які б наочно ілюстрували б тему контрасту і його можливостей. Наприклад, творчість Мікеланджело Мерізі ді Караваджо, караваджистів взагалі, Жоржу де Латура, Рембрандт ван Рейна, у творах яких велике значення має тоновий контраст темного та світлого. Твори символістів, імпресіоністів та постімпресіоністів,</p>	

		футуристів, які експериментували з можливостями кольору та контрастів у кольорі. Також дуже важливим є ознайомлення із творами образотворчого мистецтва первісної культури та Давнього світу, де колір грав символічну знакову роль, мистецтво підпорядковувалося певним канонам.
14	7	Вправа 1. Скласти композицію натюрморту на контраст теплих та холодних кольорів. Тема: «Спорт». Завдання виконується у кольорі гуашшю або аквареллю (допускається мішана техніка), розмір листу А3.
15	7	Вправа 2. Скласти композицію натюрморту на тональний контраст, але з предметів, наближених за кольором. Тема: «Мистецтво». Завдання виконується у кольорі гуашшю або аквареллю (допускається мішана техніка), розмір листу А3.
16	7	Вправа 3. Скласти композицію натюрморту з елементів, контрастних за кольором, але зближених за тоном. Тема: «Антикваріат» (підсвічник, чорнильниця, гусяче перо, книги та інше). Завдання виконується у кольорі гуашшю або аквареллю (допускається мішана техніка), розмір листу А3.
17	7	Вправа 4. Ескіз композиції натюрморту в інтер'єрі або в пейзажі на тему «Професія» (контраст плоского та об'ємного, форми та простору). Завдання виконується у кольорі гуашшю або аквареллю (допускається мішана техніка), розмір листу А3.
Всього за семестр 68 год.		
І КУРС ІІ СЕМЕСТР		
	88	Змістовий модуль №4: Форма і зміст композиції.
		Модуль присвячено узагальненню усіх здобутих за семестр знань, умінь та навичок у створенні складних композицій, які

			<p>об'єднують у собі володіння основними законами гармонізації композиційної площини, різноманітними ритмічними, колористичними та пластичними рішеннями, досвід рисування людини через замальовки та нариси, здобуті в рамках дисципліни «Рисунок» знання з основ перспективи та побудови простору. Крім того, модуль вміщує у собі вправи на розвиток фантазії та відчуття художнього смаку, який формувався протягом року через постійне дослідження творів образотворчого мистецтва – аналогів до запропонованих вправ. Студенти повинні усвідомлювати, що виконуючи програму, вони накопичують певний досвід знань, фундамент з основ побудови гармонійної композиції, який є необхідним кожному митцю, незалежно від обраного стилю чи напрямку в творчості.</p>
18	6	<p>Презентує обізнаність у сфері художньої літератури; уміння репрезентувати її через художні пластичні образи.</p> <p>Визначає найбільш виразний, з токи зору репрезентації основного лейтмотиву легенди або казки, момент сюжету обраного твору.</p> <p>Усвідомлює сутність станкової композиції при вирішенні сюжету, концептуальну складову.</p> <p>Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиційної площини при роботі над поточною вправою.</p>	<p>4.1. Вправи на розвиток фантазії.</p> <p>Вправа 1. Короткочасний композиційний ескіз за мотивами казок, міфів або легенд (Давня Греція, Біблійний сюжет, скандинавський епос тощо). Задача: вирішена адекватність колористичного та пластичного рішення задуму та настрою конкретного сюжету (тривога, сум, радість, героїчний підйом, перемога тощо), підкреслено композиційний смисловий центр. Обов'язковим є ознайомлення із ретроспективою цієї теми у творчості митців різних епох і стилів (В. Васнецов, М. Врубель, А. Муха, А. Гален-Калела, І. Репін тощо).</p> <p>Завдання виконується у кольорі гуашшю або аквареллю (допускається мішана техніка), розмір листу А3.</p>

19	6	<p>Презентує володіння усіма вивченими композиційними прийомами та законами гармонізації композиційної площини через виконання практичної вправи зі створенням абстрактної композиції, де, не спираючись на натурні враження, створює суто асоціативний твір.</p> <p>Усвідомлює художню цінність абстрактного мистецтва, його естетичне й філософське обґрунтування.</p> <p>Застосовує досвід стилізації при створенні декоративних композицій.</p> <p>Знає основні характеристики абстрактного мистецтва, його види, короткі історичні відомості.</p> <p>Виявляє обізнаність у сфері абстрактного мистецтва, його напрямків та видатних представників.</p> <p>Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиційної площини при роботі над поточною вправою.</p>	<p>4.2. Єдність на основі взаємодії та гармонії.</p> <p>Вправа 1. Абстрактна композиція на співзвучність кольорових плям. Студент повинен розробити композицію, елементи якої склалися в єдиний колорит, врівноважували один одного та шикувалися б в певну ієрархічну структуру із своїм композиційним центром.</p> <p>Перед виконанням цієї вправи зі студентами необхідно провести бесіду на тему абстрактного «безпредметного» мистецтва, супрематизму та абстрактного експресіонізму із залученням наочних матеріалів, короткого історичного екскурсу. Різновиди абстрактного живопису, відомі представники та ідеологи цього напрямку (К. Малевич, В. Кандинський, Е. Лисицький, П. Мондріан, М. Ротко тощо). Студенти повинні відчувати певну спадкоємність у процесі розвитку мистецтва від класичного мистецтва до новітніх тенденцій, бути чутливими до нового і швидко вчитися та набиратися досвіду в теорії та практиці образотворчого мистецтва, тому робота на практиці повинна постійно супроводжуватися дослідницькою практикою. Завдання виконується у кольорі гуашшю, аквареллю або акрилом (допускається мішана техніка), розмір листу А3.</p>
20	6	<p>Презентує винахідливість у підборі різних за кольором, тоном та фактурою елементів до єдиної за колоритом, гамою та задумом композиції.</p> <p>Усвідомлює художню цінність мистецтва колажу, його естетичне й філософське</p>	<p>Вправа 2. Колаж на вільну тему. Задача: створити колаж із врівноваженою композицією та елементами, підібраними таким чином (колір, тон), аби вони утворювали цільний колорит. Завдання виконується з використанням різних друкованих матеріалів (газет, журналів, листівок тощо), з можливістю доопрацювання м'яким матеріалом або фарбами (гуаш, акварель,</p>

		обґрунтування. Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиційної площини при роботі над поточною вправою Розуміє специфічні естетичні, концептуальні та естетичні особливості колажу як прийому у мистецтві.	акрил), розмір листу А4. Практичному виконанню завдання повинна передувати коротка бесіда з теорії колажу – видів (колаж, деколаж, асамбляж), коротких історичних відомостей та видатних представників цього напрямку (К. Швіттерс, Х. Хьох, М. Ернст, О. Родченко тощо).
21	8	Знає види колажу, методи створення та видатних представників цього напрямку, історичні відомості.	Вправа 3. Нескладний натюрморт на кольорову гармонію. Завдання виконується у кольорі гуашшю або аквареллю (допускається мішана техніка), розмір листу А3.
22	8	Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиційної площини при роботі над поточною вправою Розуміє важливість кольорової єдності композиційних елементів та роль колориту у розкритті художнього задуму й образу. Підбирає до однієї кольорової плями гармонійне кольорове середовище.	Вправа 3. Декоративний пейзаж. Задача: створити композицію на основі кольорової гами та кольорового взаємовідношення. Завдання виконується у кольорі гуашшю або аквареллю (допускається мішана техніка), розмір листу А3.
23	12	Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиційної площини при роботі над поточною вправою. Демонструє здатність до збору підготовчого матеріалу до композиційного ескізу у вигляді начерків, замальовок,	4.3. Типовий образ у звичайних ситуаціях. Вправа 1. Створити одно фігурну композицію на тему «В майстерні художника». Задача: вирішення образу представника професії у характерному оточенні (антуражі). Художник як широке поняття – скульптор, графік, живописець, архітектор. Попередні замальовки та нариси є обов'язковими. Завдання виконується у кольорі гуашшю або аквареллю

		етюдів. Вміє використовувати й трансформувати їх у композиційній площині. Розуміє зв'язок фігури із її оточенням, антуражем з точки зору масштабу, пропорцій й точки зору. Вміє створювати сюжетну композиції із фігурою людини, підбираючи адекватні до конкретного сюжету елементи, предмети, які б розкривали б сутність даної професії.	(допускається мішана техніка), розмір листу А3. Вправа 2. Одно фігурна композиція на тему «Людина в трудовому процесі» на тлі пейзажу. Задача: вирішення образу представника професії у характерному оточенні (антуражі). Попередні замальовки та нариси є обов'язковими. Завдання виконується у кольорі гуашню або аквареллю (допускається мішана техніка), розмір листу А3.
25	10	Презентує уміння почерпнути з оточуючої дійсності найтипівіші та найвиразніші образи та ситуації та втілити їх у творчій роботі. Демонструє здатність до збору підготовчого матеріалу до композиційного ескізу у вигляді начерків, замальовок, етюдів. Вміє використовувати й трансформувати їх у композиційній площині.	4.4. Розвиток художнього бачення з використанням рівноваги, контрасту та пластичного мотиву в рішенні задуму композиції. Вправа 1. На основі замальовок скомпонувати ескіз жанрової сцени в інтер'єрі на тему: «Пошта», «Вокзал», «Магазин», «Фойє театру», «Міська площа». Задача: закомпонувати та ритмічно організувати групи людей у великому просторі, вирішити освітлення, взаємозв'язок груп, їх пластику. Завдання виконується у кольорі гуашню або аквареллю (допускається мішана техніка), розмір листу А3.
26	10	Визначає через композиційний центр головне, домінуюче в композиції, підкреслює його всіма доступними (вивченими та закріпленими у попередніх	Вправа 2. На основі замальовок скомпонувати сюжетну сцену на фоні пейзажу. Теми: «У парку», «Гроза», «Дощ». Завдання виконується у кольорі гуашню або аквареллю (допускається мішана техніка), розмір листу А3.
27	10	вправах) засобами. Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиційної площини при роботі над	Вправа 3. Ескіз жанрової композиції на тему «Осінь в місті». Студент обирає конкретний мотив міста (архітектурна пам'ятка, парк, площа, море тощо), із яким він може наочно

	поточною вправою. Виконує обов'язкову ескізну частину, враховуючи всі її компоненти та етапи.	познайомитися та зробити підготовчі замальовки. Велику роль відіграють пошуки колористичного рішення, завдяки якому повинна відчуватись осінь. Завдання виконується у кольорі гуашню або аквареллю (допускається мішана техніка), розмір листу А3.
Всього за семестр 88		
Всього за рік 156		

II КУРС ЖИВОПИС

Пор. № тем	К-сть год.	Очікувані результати (компетенції)	Зміст навчального матеріалу
II КУРС III СЕМЕСТР			
	10	Змістовий модуль №1: Основи технології та матеріалознавства.	
1	2	<p>Розуміє необхідність вивчення матеріалів та технік образотворчого мистецтва згідно своєї спеціалізації задля свого професійного становлення.</p> <p>Знає загальні відомості щодо художніх фарб; їх різновиди, особливості використання.</p> <p>Характеризує твір мистецтва з точки зору технічного виконання, особливостей роботи художніми матеріалами та обраної техніки; аналізує композиційне рішення.</p> <p>Виявляє різницю між технічними</p>	<p>1.1. Лекція-бесіда: «Основи технології та матеріалознавства». Перший модуль третього семестру ставить ціллю ознайомити студентів із загальними відомостями із технології живопису, олійного, акрилового та темперного. Ця інформація необхідна для плідної роботи над ескізами композицій, а також інтегрується із дисципліною «Живопис», так як студенти другого курсу навчання знайомляться з олійними (акриловими, на вибір) фарбами у своїй практичній роботі та новою основою під живопис – полотном.</p> <p>Основи та ґрунти під олійний, акриловий та темперний живопис. Види та конструкція підрамнику та засіб натягнення полотна на підрамник. Художні олійні фарби, олія, розчинники та лаки, матеріали та обладнання. Техніка олійного, темперного</p>

		особливостями використання різних матеріалів (акварель, гуаш, пастель).	та акрилового станкового живопису. Збереження олійного живопису. Можливості мішаної техніки живопису.
2	2	Здатен до самостійного пошуку інформації, її аналізу та опрацювання; роботи зі спеціальною літературою, сучасною та класичною, в рамках електронних ресурсів мережі Інтернет. Виконує копію художнього твору обраного митця, дотримуючись усіх необхідних аспектів й етапів технологічного методологічного процесу створення академічного живопису.	Вправа 1. Коротка доповідь на тему творчості обраного митця на прикладі конкретного твору. Обраний твір повинен бути виконаним у одній із технік, про яку йшла мова на лекції. Доповідь складається із коротких відомостей про самого митця (коротка біографія, епоха, стиль) та аналізу обраного твору (композиційний аналіз, опис техніки).
3	6	обраного митця, дотримуючись усіх необхідних аспектів й етапів технологічного методологічного процесу створення академічного живопису.	Вправа 2. Виконання копії живописного твору, натюрморту, виконаного у академічній манері із урахуванням всіх технологічних й технічних критеріїв, етапів.
	58	Змістовий модуль №2: Рух у житті. Побудова руху у картинній площині.	
		Усвідомлює роль та виразні можливості ритму в образотворчому мистецтві та станковому живопису зокрема. Презентує знання, уміння та навичку щодо побудови композиційного ескізу, отриманні ще на першому курсі навчання при проходженні теми «Поняття ритму. Види ритму та їх можливості в образотворчому мистецтві. Пошук аналогів в історії образотворчого мистецтва із яскраво вираженим ритмом» та розвинуті з	На цьому етапі студенти знайомляться із поняттям «клаузура», котре найчастіше всього використовується в архітектурі чи дизайні. Клаузура (лат. — запирати) - первісна, попередня ідея просторової теми, художнього образу споруди певного функціонального призначення або містобудівного утворення. Виконується у вигляді графічного начерку для подальшої роботи над проектом. Назва походить від старої традиції навчання, коли виконавців ізолювали один від одного, запираючи в окремому приміщенні, аби ті швидко, спираючись тільки на свою суб'єктивну уяву, графічно формулювали свою ідею. Виконуючи ескіз-клаузуру, студенти живописного відділення, повинні доволі швидко виконати монохромну варіацію на завдану тему, передати загальний емоційний стан, не вдаючись в

		<p>урахуванням ускладнення актуальної теми (програма будується по системі «від простого до складного»).</p> <p>Визначає як побудова ритму в композиції може допомогти вирішити різні задачі динаміки та руху в окремих сюжетних навантаженнях.</p>	<p>незначну деталізацію та не доходячи до фінальної завершеності. Задачею залишається вирішення великих загальних композиційних мас, навчитися абстрактно мислити.</p> <p>Аби студентам стала більш зрозумілою їх задача, рекомендується ознайомлення із монохромними ескізами, картонами складних творів видатних митців (Ф. Гойя, О. Дом'є, Рембрандт тощо)</p>
		<p>Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиційної площини при роботі над поточною справою.</p>	<p>2.1. Роль ритму та динаміки в композиції. Пошук ритмічних ситуацій в житті.</p>
4	10		<p>Вправа 1. На основі спостережень і замальовок виконати ескіз на тему «Спорт». Вирішити ритмічний лад мас, їх рух, інтервалів між ними та їх пластичний взаємозв'язок; знайти та підкреслити виразність композиційного центру. Для перегляду рекомендуються твори А. Дейнеки, А. Родченка, Д. Жилінського, В. Тодорова тощо.</p> <p>Рішення чорно-біле. Формат А2, олія, акрил, гуаш.</p>
5	10		<p>Вправа 2. Виконати ескіз на тему «Танець», «Свято». Вирішити ритм світла й тіні, єдність кольорової характеристики, ритмічна побудова кольорових плям, їх силует в русі, характери та пози. Для перегляду рекомендуються твори Ф. Малявіна, Е. Мунка, Д. Енсора, М. Фешина тощо.</p> <p>Рішення кольорове. Формат А2, олія, акрил, гуаш.</p>
6	10		<p>Вправа 3. Ескіз станкової композиції на вільну тему, яка б виражала пластику ритму та руху. Задача: ритмічна організація груп людей та пейзажу або інтер'єра, їх взаємозв'язок, передача ритмом та рухом настрою; осмислення своїх суб'єктивних вражень від оточуючої дійсності та трансформація їх у художній</p>

			твір, зі своїми законами та умовностями. Обов'язкові замальовки з натури, як відправної точки, потім їх переробка та перетворення в композицію. Формат А2, олія, акрил, гуаш.
		Усвідомлює роль й задачу кольорових пошукових ескізів при створенні композиції. Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиційної площини при роботі над поточною вправою.	2.2. Єдність на основі співзвучності та гармонії. Основною задачею цієї теми модулю є передача конкретного середовища, стану та настрою, виражених кольором та тоном, колористичним рішенням. Велика увага повинна приділятися саме кольоровим ескізам та пошукам аби вирішити головне – виразність художнього образу.
7	14	Володіє законами та засобами гармонізації композиційної площини при розкритті художнього задуму, образу.	Вправа 1. Клаузура на тему «Цирк», «Естрада», «Дискотека». Задача: взаємодія фігур та фону, виразність силуету, кольорова гармонія та динаміка. Рішення кольорове. Формат А2, гуаш.
8	14	Розуміє свою задачу, як художника-живописця, вирішити, перш за все, саме загальне кольорове середовище, яке вже виявляло б певний стан та настрої, не будучи при цьому нагромадженим зайвими деталями та нюансами.	Вправа 2. Жанрова композиція на основі кольорової гармонії в природі. Тема: «Літній день», «Жара». Задача: рішення загальної кольорової гами, що характеризує задум, передача кольором стану та настрою. Кольорове рішення. Формат А2, олія, акрил, гуаш.
Всього за семестр 68 год.			
II КУРС IV СЕМЕСТР			
	40	Змістовий модуль №3: Художній образ у композиції.	
9	10	Презентує знання, уміння та навичку щодо побудови композиційного ескізу, отриманні ще на першому курсі	4.1. Світло як засіб виявлення головного в композиції. Вправа 1. Ескіз світлотіньової композиції на тему «Джерело світла». Задача: рішення освітлення від малого, локального

		<p>навчання при проходженні теми «Контраст. Види контрасту. Силует» та розвинуті з урахуванням ускладнення актуальної теми (програма будується по системі «від простого до складного»).</p> <p>Усвідомлює роль світла та тіні у вирішенні художнього образу, читабельність силуету, об'єму та простору.</p> <p>Вміє через відповідне колірне рішення, колорит передавати емоційне навантаження обраної теми.</p> <p>Розуміє роль й задачу кольорових, тонових та лінійно-експресивних пошукових ескізів при вирішенні художнього образу у композиції.</p> <p>Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиційної площини при роботі над поточною справою.</p>	<p>джерела світла. Таким джерелом може виступати свічка, ліхтар, екран монітору або екрану мобільного пристрою тощо. Студент повинен розробити ескіз композиції, в якому будуть вирішені великі тональні плями, що залежать від маленької світлої плями; Композиційний центр буде підкреслено контрастом та виразним силуетом.</p> <p>Чорно-біле рішення. Формат А2, гуаш, акрил, олія.</p>
10	10	<p>Вправа 2. Ескіз на тему «Тривога». Задача: передача напруженості світлом й тінню, тональний ритм фігур, їх взаємозв'язок між собою і фоном.</p> <p>До ознайомлення рекомендується перегляд таких митців, як Е. Мунк, Х. Сутін, О. Редон, А. Кубін, Е. Хоппер тощо, художники романісти, символісти, експресіоністи, сюрреалісти, містичні реалісти, у творах яких домінує активна відкрита або внутрішня емоціональна складова, виражена через колір, в першу чергу. Студенти повинні усвідомлювати фактор художнього образу та художньої виразності, не опускаючись до поверхневого «публіцистичного» описування сюжету.</p> <p>Кольорове рішення. Формат А2, олія, акрил, гуаш.</p>	<p>Вправа 3. Ескіз світлотіньової композиції за мотивами літературного твору. Задача: виявлення світлом смислового центру, тонального зіткнення мас, рішення простору; створення ескізу станкової композиції, не перетинаючись з ілюстративним вирішенням сюжету. Формат А2, олія, акрил, гуаш.</p>
11	10		
12	2	<p>Розуміє необхідність вивчення матеріалів та технік образотворчого мистецтва згідно своєї спеціалізації</p>	<p>4.2. Лекція-бесіда: «Декоративний живопис. Стилізація. Художники модернізму й авангарду».</p>
13	2		<p>Вправа 1. Коротка доповідь на тему творчості обраного митця</p>

		<p>задля свого професійного становлення.</p> <p>Знає загальні відомості щодо художніх фарб; їх різновиди, особливості використання.</p> <p>Характеризує твір мистецтва з точки зору технічного виконання, особливостей роботи художніми матеріалами та обраної техніки; аналізує композиційне рішення.</p> <p>Виявляє різницю між технічними особливостями використання різних матеріалів (акварель, гуаш, пастель).</p> <p>Здатен до самостійного пошуку інформації, її аналізу та опрацювання; роботи зі спеціальною літературою, сучасною та класичною, в рамках електронних ресурсів мережі Інтернет.</p>	<p>на прикладі конкретного твору. Обраний твір повинен бути виконаним у одній із технік, про яку йшла мова на лекції. Доповідь складається із коротких відомостей про самого митця (коротка біографія, епоха, стиль) та аналізу обраного твору (композиційний аналіз, аналіз стилю, манери та принципів стилізації, опис техніки).</p>
14	6	<p>особливостей роботи художніми матеріалами та обраної техніки; аналізує композиційне рішення.</p> <p>Виявляє різницю між технічними особливостями використання різних матеріалів (акварель, гуаш, пастель).</p> <p>Здатен до самостійного пошуку інформації, її аналізу та опрацювання; роботи зі спеціальною літературою, сучасною та класичною, в рамках електронних ресурсів мережі Інтернет.</p>	<p>Вправа 2. Виконання копії декоративного натюрморту митця доби модернізму або постмодернізму. У обраному творі повинен бути виражений перехід від академічних традицій до формальних пошуків.</p>
	40	Змістовий модуль №4: Інтер'єр. Фронтальне рішення.	
15	15	<p>Усвідомлює значення лінійної та повітряної перспективи при побудові простору та вирішенні точки зору.</p> <p>Розуміє виразні можливості тієї чи іншої точки зору у вирішенні художнього образу.</p> <p>Вміє відтворювати масштаб та пропорції фігури та предметів до оточення з урахуванням перспективи</p>	<p>5.1. Рішення різних просторових ситуацій.</p> <p>Вправа 1. На основі натурних замальовок відобразити один і той же мотив з різних точок зору і горизонту. Два варіанти.</p> <p>Задача: вирішення композиційної рівноваги загальних мас та ритму при перспективному побудуванні простору. Вправа ставить ціллю припущення студентом різних варіантів вирішення композиції однієї ситуації.</p> <p>Кольорове рішення. Формат А2, олія, акрил, гуаш.</p>
16	15	оточення з урахуванням перспективи	<p>Вправа 2. Ескіз жанрової композиції на вирішення простору в</p>

		та обраної точки зору. Застосовує усі отримані раніше знання, вміння та навички гармонізації композиційної площини при роботі над поточною вправою. Демонструє вміння професійно аналізувати принципи побудови композиції твору мистецтва,	інтер'єрі або в екстер'єрі на основі замальовок та етюдів з натури. Задача: ритмічна організація груп людей та пейзажу або інтер'єра, їх взаємозв'язок; осмислення своїх суб'єктивних вражень від оточуючої дійсності та трансформація їх у художній твір, зі своїми законами та умовностями. Обов'язкові замальовки з натури, як відправної точки, потім їх переробка та перетворення в композицію. Формат А2, олія, акрил, гуаш.
17	10	розкривати сутність та методологію цього процесу та може використовувати набуті при цьому знання у власній творчій роботі.	Вправа 3. Аналітичний розбір композиційної схеми твору станкового живопису обраного студентом митця. Аналіз повинен складатися з лінійних, плямових формальних досліджень композиційної схеми обраного твору. 7-10 варіантів, формат А5-А4 на вибір.
Всього за семестр 80			
Всього за рік 148 год.			

Рекомендована література:

1. Алпатов М. Композиция в живописи. М., "Искусство", 1940
2. Арнхейм Р. Искусство и визуальное восприятие. М. "Прогресс", 1974
3. Барышников А. П. Основы композиции. – М., 1951
4. Бергер Е. История развития масляного живопису. М., 1961
5. Вібер Ж. Живопис та його засоби. М., 1961
6. Віннер А. Матеріали живопису. М., 1954
7. Віннер А. Матеріали та техніка живопису радянських майстрів. Нариси. М., 1953
8. Віннер А. Матеріали та техніка монументально-декоративного живопису. М., 1953
9. Волков Н. Н. Композиция в живописи. – М., 1997
10. Выготский Л. Психология искусства. М. "Искусство", 1968

11. Гильдебранд А. Проблема формы в изобразительном искусстве. Мусaget, 1914
12. Глушак С. Техніка станкового живопису. Навчальний посібник. К.-У., 2006
13. Глушук С. Техніка станкового живопису / Глушук С. — К. – Ужгород, 2008
14. Голубева О. Л. Основы композиции. М., «Искусство», 2004
15. Гренберг Ю. И., Фейнберг Л. Секреты живописи старых мастеров (сборник) - М.: Изобразительное искусство, 1989. — 322 с.
16. Иттен Й. Искусство формы. Издатель Д. Аронов, 2001
17. Иттен Й. Искусство цвета. Издатель Д. Аронов, 2001
18. Кибрик Е. А. К вопросу о композиции. – М., 1954
19. Киплік Д. Техніка живопису. Вид. 6. М. – Л., 1996
20. Кириченко М. А., Кириченко І.М. Основи образотворчої граматики: навч. Посібник / Кириченко М. А., Кириченко І.М. — К.: Вища школа, 2002
21. Коприва А. Композиція та художній образ в живописі: методичні вказівки Мукачєво: Карпатська вежа, 2008
22. Костин В. И. Что такое художественный образ. М.. Советский художник, 1962
23. Крымов Н. П. Художник и педагог. Статьи, воспоминания. – М., 1960
24. Кудрявцев Е., Лужецька Л. Основы техники консервирования. М., 1937
25. Кузин В. С. Психология живописи. учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности "Изобраз. искусство". – М.: ОНИКС, 2005.
26. Лоханько В. Є. Художні матеріали і техніка живопису / Лоханько В. Є. — К.: Мистецтво, 1938. — 183 с.
27. Одайник В. Живопис. Графіка / Одайник В. — К.: Мистецтво, 1979
28. Раушенбах Б. В. Геометрия картины и зрительное восприятие. – М., 1994
29. Сланський Б. Техніка живопису. М., 1962
30. Сокольников М. В. Основы композиции. – Обнинск, 2001
31. Техніка живопису. Практичні поради. Збірка статей. М., 1960
32. Тоцький І. Матеріалознавство. Курс лекцій. Л., 2011
33. Успенский Б. Поэтика композиции. М. "Искусство", 1970
34. Фаворский В. А. О рисунке и композиции. – М., 1966
35. Філатов В. Російський станковий темперний живопис, техніка та реставрація. М., 1961

36. Хвостенко В. Енкаустика. М., 1967
37. Хрестоматия по ощущению и восприятию. МГУ. 1985
38. Шорохов Е.В. Основы композиции. – М., Просвещение, 1979

Рекомендовані інтернет-ресурси:

1. Бібліотека образотворчого мистецтва [Електронний ресурс]: ArtLib.ru. – URL: <http://www.artlib.ru/>
2. Документальні фільми про художників [Електронний ресурс]: URL: <http://golbis.com/pin/vse-dokumentalnyie-filmyi-pro-hudozhnikov-1950-2005/#.VGhi859X9ni>
3. Енциклопедія живопису та графіки [Електронний ресурс]: Art-каталог. – URL: <http://www.art-catalog.ru/>
4. Колекція книг про живопис й мистецтво [Електронний ресурс]: сайт для учнів художніх навчальних закладів. - URL: <http://hudozhnikam.ru/index.html>
5. Музеї країн світу. Художники [Електронний ресурс]: museum-online. - URL: <http://museum.museum-online.ru/>
6. Образотворче мистецтво, уроки живопису та рисунку [Електронний ресурс]: сайт для художників. – URL: <http://www.linteum.ru/category27.html>
7. Технологія живопису [Електронний ресурс]: сайт про живопис. - URL: <http://paintingart.ru/articles.html>

**Додаток II (художнє декорування середовища)
до навчальної програми
ОСНОВИ КОМПОЗИЦІЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ
(спеціальний курс)**

ЗАГАЛЬНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН (художнє декорування середовища)

№	Змістові модулі	К-сть год.	
		I КУРС	II КУРС
I КУРС			
1	Змістовий модуль №1: Матеріали та техніки образотворчого та декоративно-	34	

	прикладного мистецтва.		
2	Змістовий модуль №2: Прихована структура композиційної площини. Закони та засоби гармонізації композиції.	34	
3	Змістовий модуль №3: Об'єм та простір. Види контрасту та їх роль у композиції.	44	
4	Змістовий модуль №4: Форма і зміст композиції.	44	
		156 год.	
II КУРС			
5	Змістовий модуль №1: Основи технології та матеріалознавства.		34
6	Змістовий модуль №2: Рух в житті. Побудова руху в композиційній площині і просторі.		34
7	Змістовий модуль №3: Художній образ у композиції.		40
8	Змістовий модуль №4: Інтер'єр. Фронтальне рішення.		40
			148 год.

I КУРС (ХУДОЖНЄ ДЕКОРУВАННЯ СЕРЕДОВИЩА)			
№	год.	Очікувані результати (компетенції)	Зміст навчального матеріалу
I КУРС I СЕМЕСТР			
	34	Змістовий модуль №1: Матеріали та техніки образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва.	
1	2	Розуміє необхідність вивчення матеріалів та технік образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва згідно своєї спеціалізації задля свого професійного становлення. Знає загальні відомості щодо художніх фарб; їх різновиди, особливості використання.	1.1. Лекція-бесіда на тему «Матеріали та техніки образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва». Клейові водорозчинні фарби. Акварель, гуаш, темпера. Акварель. Короткі історичні відомості про розповсюдження. Техніка акварельного живопису. Різні сполуки акварельних фарб. Характеристика основ під акварельний живопис (пергамент, папір, шовк тощо). Основні прийоми роботи аквареллю. Міцність витворів, специфіка збереження. Приклади

		<p>Характеризує твір мистецтва з точки зору технічного виконання, особливостей роботи художніми матеріалами та обраної техніки.</p> <p>Виявляє різницю між технічними особливостями використання різних матеріалів.</p>	<p>творів.</p> <p>Гуаш. Склад фарб. Основи під гуаш, ґрунт. Специфічні особливості роботи гуашшю. Міцність витворів, особливості збереження. Приклади творів.</p> <p>Клейовий живопис. Матеріали клейового живопису: склад фарб, види основ, ґрунти. Властивості різноманітних клеїв. Особливості приготування клейових розчинів. Призначення клейового живопису, прийоми роботи. Міцність витворів, особливості збереження.</p> <p>Пастель. Короткі історичні відомості про живопис пастеллю.</p> <p>Інші матеріали та властивості. Технології застосування</p> <p>Класифікація. Характеристика матеріалів та їх застосування.</p> <p>Поняття про кераміку і її розвиток. Класифікація керамічних виробів. Склад керамічних мас. Вплив домішок на керамічну масу. Загальні відомості щодо механічної обробки сировини та приготування «шлікера». Види формування. Випалювання. Види випалювання. Фарфорові маси. Фаянс. Загальна характеристика технологічного процесу виробництва фаянсу.</p>
2	2		<p>1.2. Вправа</p> <p>Коротка доповідь на тему творчості обраного митця на прикладі конкретного твору. Обраний твір повинен бути виконаним у одній із технік, про яку йшла мова на лекції. Доповідь складається із коротких відомостей про самого митця (коротка біографія, епоха, стиль) та аналізу обраного твору (опис техніки).</p>
3	2	<p>Розуміє необхідність вивчення матеріалів та технік образотворчого та</p>	<p>1.3. Лекція-бесіда на тему «М'який матеріал та його технічні можливості. Використання м'якого матеріалу у роботі над</p>

		декоративно-прикладного мистецтва задля свого професійного становлення. Знає загальні відомості щодо використання м'якого матеріалу та його різновидів.	ескізами для композиції». Коротка характеристика матеріалів: сангіни, соусу, вуглецю та інших. Вибір паперу, прийоми роботи, закріплення. Умови зберігання.
4	2	Характеризує твір мистецтва з точки зору технічного виконання, особливостей роботи художніми матеріалами та обраної техніки. Виявляє різницю між технічними особливостями використання різних м'яких матеріалів.	1.4. Вправа Коротка доповідь на тему творчості обраного митця на прикладі конкретного твору. Обраний твір повинен бути виконаним у одній із технік, про яку йшла мова на лекції. Доповідь складається із коротких відомостей про самого митця (коротка біографія, епоха, стиль) та аналізу обраного твору (опис техніки).
5	4	Виконує практичні завдання, у яких демонструє знання основ композиції. Презентує володіння вивченими композиційними прийомами та законами гармонізації композиції через виконання практичної вправи, де, не спираючись на натурні враження, створює суто асоціативний твір.	1.5. Вправа Тонові градації Композиція несе декоративний характер, її елементи умовні та спрощені за формою. Використовуються початкові теоретичні знання й практичні навички для оволодіння методами творчого пошуку. Матеріал: папір, акварель, гуаш, туш та інше. Формат: А-2.
6	4	Усвідомлює художню цінність декоративно-прикладного мистецтва. Застосовує досвід стилізації при створенні декоративних композицій. Знає основні характеристики декоративного мистецтва, його види.	1.6. Вправа Кольорове коло (градації) Колір як засіб композиції. Використовуються початкові теоретичні знання й практичні навички з основ кольорознавства. Композиція несе декоративний характер, її елементи умовні та спрощені за формою.

		<p>Розуміє специфічні естетичні, концептуальні особливості стилізацій та спрощень.</p> <p>Виявляє обізнаність у сфері декоративно-прикладного мистецтва, його напрямків та видатних представників.</p> <p>Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації при роботі над вправами.</p> <p>Враховує і використовує при виконанні художнього твору властивості матеріалів, закони їх взаємозв'язку.</p> <p>Презентує винахідливість у підборі різних за кольором, тоном та фактурою елементів до єдиної за колоритом, гамою та задумом композиції.</p> <p>Виконує обов'язкову ескізну частину, враховуючи всі її компоненти та етапи.</p> <p>Презентує можливості Створення задуму художнього твору.</p>	<p>Матеріал: папір, акварель, гуаш та інше. Формат: А-2.</p> <p>1.7. Вправа Копія керамічного рельєфу. Основні закономірності, правила, прийоми і засоби створення. Виконання копій творів мистецтв з урахуванням технологічних особливостей народного художнього мистецтва та сучасних технологій у мистецтві. Загальні відомості про властивості глиняної маси, способи формування керамічного рельєфу. Ліплення моделі керамічного рельєфу з пластичних матеріалів (пластилін, глина). Зняття гіпсової форми. «Набивка»/ «відливка» у форму керамічною глиною. Розпис ангобами/ поливами. Матеріал – пластилін, гіпс, глина, ангоби, поливи. Допускається використання інших матеріалів (скло, метал та інше). Мета: ознайомити студентів з технікою та технологією виготовлення керамічного виробу послідовно. Від початку ліплення моделі до випалювання. Рекомендований розмір – 20 см. з більшої сторони. Спеціальне обладнання - абразивні матеріали.</p>
7	8	<p>Визначає головне, домінуюче в композиції, підкреслює його всіма доступними (вивченими та закріпленими у попередніх вправах) засобами.</p> <p>Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиції при роботі над поточною</p>	<p>1.8. Вправа Композиція орнаментальної смуги. Фриз. Особливості композиційної структури орнаментів. Способи організації орнаментів: стрічковий, композиційно - замкнений. Поняття ритму. Види ритму та їх можливості в мистецтві. Пошук аналогів в історії мистецтва із яскраво вираженим ритмом. Використання знань своєрідної, унікальної мови</p>
8	10		

		вправою.	<p>культури, в умінні інтерпретувати зміст різних художніх творів шляхом розкриття сутності художніх образів.</p> <p>Обов'язковою є ескізна частина, що складається із створення попередніх ескізів із різною задачею – графічні лінійні ескізи, тональні ескізи (вирішення загальних тональних плям та світлотіні), ескізи у кольорі (вирішення гама та колориту) та фор-ескіз. Ознайомившись з законами композиції та користуючись, зокрема законом рівноваги, студент повинен виділити головний домінуючий елемент та підчинити до нього другорядні елементи. До практичної роботи підключається активна дослідницька робота з пошуку аналогів до поточної теми. Обов'язковим є ознайомлення студентів із творами митців, від давнини до сьогодення, у яких чітко та наочно проглядалася б робота над побудовою ритму.</p> <p>Матеріал: папір, акварель, гуаш, туш та інше.</p> <p>Формат: А-2.</p>
	34	Змістовий модуль №2: Прихована структура композиційної площини. Закони та засоби гармонізації композиційної площини.	
9	2	<p>Розуміє зв'язок теорії та практики у вивченні основ композиції.</p> <p>Знає терміни та за загальні поняття теорії композиції.</p>	<p>2.1. Лекція-бесіда на тему «Основи композиції». Види композиції. Закони та засоби гармонізації композиційної площини. Композиція у декоративному мистецтві. Композиція — форма існування твору як органічно цілого. Предмет композиції. Зв'язок курсу композиції з іншими навчальними дисциплінами. Поняття «композиція», «структура», «конструкція».</p> <p>Розуміння поняття «Композиція» (от лат. compositio — складання, з'єднання, поєднання). Види композиції —</p>

			<p>фронтальна, об'ємна, глибино-просторова (об'ємно-просторова). Короткий історичний екскурс з композиції. Розуміння композиції у різні епохи. Композиційна схема як внутрішня структура, «скелет» композиції. Специфіка та особливості композиції в декоративному мистецтві. Принципи стилізації та декоративне зображення елементів живої й неживої природи. Компонування площини стилізованими елементами. Види симетрії. Ритмічний рух в орнаментальних композиціях. Послідовність виконання орнаменту. Лінія в орнаментальній композиції. Сприймання композиції; стилізація, трансформація, пропорція. Закони гармонізації композиційної площини - закон цілісності та єдності, закон актуальності та доцільності, закон супідрядності частин в цілому, закон рівноваги. Поняття про композицію інтер'єра.</p>
10	16	<p>Презентує вміння будувати композиційну рівновагу як у роботі із простими і ясними геометричними фігурами, так і у роботі зі складними елементами. Визначає важливість композиційного рішення у творі мистецтва, прослідковує й аналізує його у творах митців, розуміє його як «кістяк», «фундамент» твору мистецтва. Розуміє закономірності композиційної рівноваги інтервалів між</p>	<p>2.2. Вправа Сітчастий орнамент. Особливості композиційної структури орнаментів. Способи організації орнаментів: сітчастий, композиційно - замкнений. Композиційний ескіз за вільними мотивами . Обов'язковим є ознайомлення із ретроспективою цієї теми у творчості митців різних епох і стилів. Вирішити колористичне та пластичне рішення задуму, знайти ритмічне поєднання стилізованих зображень. Матеріал: папір, акварель, гуаш, туш. (припустима мішана техніка). Формат: А-2.</p>

11	16	<p>композиційними елементами, різних за розміром, тоном і кольором мас, зв'язок елементів між собою та із площиною.</p> <p>Розрізняє види орнаментів та їх характеристику.</p> <p>Усвідомлює роль ритму в образотворчому мистецтві, творах митців минулого та сучасників, власних композиційних пошуках; психофізіологічний вплив ритму на сприйняття глядачем твору мистецтва.</p> <p>Розуміє такі поняття як стилізація, силует, особливості побудови ритмічного ряду, інтервалів.</p> <p>Проводить виконання ескізної частини, що передує власне практичному виконанню вправи; розуміє її важливість для процесу роботи над твором та пошуку найліпшого варіанту вирішення задуму.</p> <p>Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиції при роботі над поточною вправою.</p> <p>Добирає форму художнього твору, матеріали та техніки виконання у відповідності до теми .</p> <p>Застосовує основи дисциплін,</p>	<p>2.3. Вправа</p> <p>Петриківський розпис (копія). Традиційні композиційні схеми, традиційні кольорові поєднання в народній орнаментиці. Український народний декоративний розпис.</p> <p>Розгляд досягнень української культури в контексті культури світової. Знайомство з «петриківським» розписом. Історичне повідомлення. Види мазків, вивчення додаткових елементів. Композиційне та колористичне рішення.</p> <p>Матеріали – посуд з порцеляни, фаянсу, білий керамічний кахель, надглазурні керамічні фарби, пензлі, розчинник скипидар, скипидарна олія.</p> <p>Виконання копії зразка «петриківського розпису».</p> <p>Рішення – у кольорі. Рекомендований розмір – 20 см. з більшої сторони.</p> <p>Спеціальне обладнання – піч для випалювання.</p>
----	----	---	--

		необхідних для виконання роботи в матеріалі.	
І КУРС II СЕМЕСТР			
	44	Змістовий модуль №3: Об'єм та простір. Види контрасту та їх роль у композиції.	
12	22	<p>Усвідомлює роль контрастів у мистецтві.</p> <p>Розрізняє види контрастів та їх вплив у композиції.</p> <p>Застосовує знання щодо видів контрастів на практиці при виконанні практичних вправ. Може побудувати композицію, спираючись на відповідний до задуму та концепції вид контрасту.</p> <p>Характеризує твори видатних митців або сучасників з точки зору побудови композиції, композиційної схеми та ролі контрасту у них.</p> <p>Презентує обізнаність у сфері художньої літератури; уміння репрезентувати її через художні пластичні образи.</p> <p>Визначає найбільш виразний, з точки зору репрезентації основного лейтмотив твору.</p> <p>Усвідомлює концептуальну складову.</p> <p>Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації.</p> <p>Володіє техніками, технологічними особливостями роботи з різними</p>	<p>3.3. Вправа</p> <p>Декоративний натюрморт (пейзаж) Композиція натюрморту. Натюрморт як самостійний жанр мистецтв. Навчальний, навчально-творчий і творчий натюрморти. Їх мета і завдання .</p> <p>Композиційні прийоми і схеми побудови натюрморту. Формати. Простір. Плановість. Аналіз композиції натюрморту. Симетрична і асиметрична побудова. Статика і динаміка. Ритм. Контраст. Колорит. Пейзаж як самостійний жанр мистецтва. Композиційні основи пейзажу. Аналіз композиційної структури пейзажу.</p> <p>Вирішення ідеї композиційно - цілісного рішення художнього твору використовуючи різні принципи об'єднання елементів формоутворення та закономірності композиційної побудови. Стилізація. Спрощення. Пошук рішення, яке максимально відповідає задуму.</p> <p>На даному етапі студенти повинні усвідомлювати такі поняття, як види контрасту, сила контрасту, контрастні відношення, «ієрархія» контрастів у композиції. Дуже важливим є, перед саме виконанням запропонованої вправи, ознайомити студентів з прикладами творів із історії світового мистецтва, які б наочно ілюстрували б тему контрасту і його можливостей. Матеріал: папір, акварель, гуаш та інше.</p>

		матеріалами, навичками роботи з необхідними інструментами для створення об'єктів. Проводить роботу згідно вимог безпеки життєдіяльності й охорони праці.	Формат: А-2. 3.4. Вправа Виточування об'ємних геометричних тіл на гіпсо-модельному верстаті. Властивості форми. Єдність як принцип зв'язку окремих елементів композиції. Виточування на верстаті циліндру та конусу за заданим розміром. Підготовка гіпсо-модельного верстату. Приготування гіпсової суміші. Центрування гіпсової «болванки». Створення виробу відповідно до заданого розміру. Робота зорганізується відповідно до вимог безпеки життєдіяльності й охорони праці. Матеріал – гіпс, інструменти («ключки», штангель-циркуль, лінійка, цикля).
	44	Змістовий модуль №4: Форма і зміст композиції.	
1 4	2 2	Презентує уміння почерпнути з оточуючої дійсності найтипівіші та найвиразніші образи та ситуації та втілити їх у творчій роботі. Визначає домінуюче в композиції, підкреслює його всіма доступними (вивченими та закріпленими у попередніх вправах) засобами. Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиції при роботі над поточною вправою.	4.1. Вправа Проект декоративних кашпо для громадських приміщень/житлових приміщень. Вплив ліній, силуетів і плям різних конфігурації. Композиційні основи побудови інтер'єру. Візуальне сприймання. Джерела творчості художника. Врахувати при виконанні проекту властивості зображувальних предметів/матеріалів. Підібрати техніку виконання твору. Матеріал: папір, акварель, гуаш та інше. Формат: А-1.
1 5	2 2	композиції при роботі над поточною вправою.	4.2. Вправа Копія класичного твору. Портрет як самостійний жанр мистецтва. Види портретів. Основні закономірності побудови

			<p>композиції портрета. Засоби композиції портрета. Творчі методи портретистів.</p> <p>Виконується портрет авторства відомого художника на керамічній поверхні надглазурними фарбами.</p> <p>Матеріал – надглазурні фарби, порцелянова тарілка або керамічна плитка, пензлі, пера, розчинник скипидар, скипидарна олія.</p> <p>Рішення – монохромне.</p> <p>Модуль присвячено узагальненню усіх здобутих за рік знань, умінь та навичок у створенні складних композицій, які об'єднують у собі володіння основними законами гармонізації композиції, різноманітними ритмічними, колористичними та пластичними рішеннями, досвід зображень через замальовки, ескізи, нариси, здобуті під час вивчення дисципліни «Рисунок» основи перспективи та побудови простору. Крім того, модуль вміщує у собі вправи на розвиток фантазії та відчуття художнього смаку, який формувався протягом року через постійне дослідження творів мистецтва, аналогів до запропонованих вправ. Студенти повинні усвідомлювати, що виконуючи програму, вони накопичують знання-фундамент з основ побудови гармонійної композиції, який є необхідним кожному митцю, незалежно від обраного стилю чи напрямку в творчості.</p> <p>Спеціальне обладнання – піч для випалювання.</p>
			Всього за рік 156 год.

II КУРС (ХУДОЖНЄ ДЕКОРУВАННЯ СЕРЕДОВИЩА)		
К- сть год.	Очікувані результати (компетенції)	Зміст навчального матеріалу
II КУРС III СЕМЕСТР		
34	Змістовий модуль №1: Основи технології та матеріалознавства.	
1	2	<p>Називає основні художні матеріали, їх властивості та техніки і технології створення творів мистецтва.</p> <p>Добирає та використовує необхідні матеріали та інструменти, відтворює стиль чи характерні особливості ескізу або взірця на основі аналізу технології створення художніх творів</p> <p>Презентує здатність до аналізу різних технік і матеріалів для художньої творчості.</p> <p>Усвідомлює необхідність дотримання технологій при створенні художніх творів.</p> <p>Застосовує у виконанні практичних вправ отримані знання.</p>
2	2	<p>1.1. Лекція-бесіда: «Основи технології та матеріалознавства». Батик. Історія. Технологія. Види та конструкція підрамнику та спосіб закріплення тканини на підрамку. Вітраж. Історія. Технологія. Темпера. Склад і властивості темпер. Технологія розпису. Скло як основа для живопису, його види та призначення. Властивості скла. Поняття про кераміку і її розвиток. Склад керамічних мас. Випалювання. Види випалювання Загальні відомості про глазурі, ангоби, люстри, надглазурні та підглазурні пігменти та фарби. Види глазурі. Художні фарби, розчинники та лаки, матеріали та обладнання. Властивості скла. Вітраж. Можливості мішаних технік.</p> <p>1.2. Вправа Коротка доповідь на тему творчості обраного митця на прикладі конкретного твору. Обраний твір повинен бути виконаним у одній із технік, про яку йшла мова на лекції. Доповідь складається із коротких відомостей про самого митця (коротка</p>

		<p>матеріалів. Класифікації. Характеристики матеріалів та їх застосування.</p> <p>Розрізняє художні матеріали та їх властивості.</p> <p>Визначає та використовує необхідні матеріали та інструменти.</p> <p>Розуміє як підбирати техніки та технології для виконання художнього твору.</p>	<p>біографія, епоха, стиль) та аналізу обраного твору (композиційний аналіз, опис техніки).</p>
3	15	<p>Презентує знання, уміння та навичку щодо побудови композиційного ескізу, отриманні ще на першому курсі навчання при проходженні теми «Поняття ритму. Види ритму та їх можливості в образотворчому мистецтві. Пошук аналогів в історії образотворчого мистецтва із яскраво вираженим ритмом» та розвинуті з урахуванням ускладнення актуальної теми (програма будується по системі «від простого до складного»).</p> <p>Визначає як побудова ритму в композиції може допомогти вирішити різні задачі динаміки та руху.</p> <p>Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиції.</p>	<p>1.3. Вправа</p> <p>Декоративне оздоблення житлового інтер'єру. Батик (декоративний розпис тканини) Інтер'єр як внутрішній простір. Вираження через інтер'єр естетичних, соціальних, професійних та інших сторін епохи. Роль інтер'єру у розкритті змісту твору.</p> <p>Для виконання завдання мобілізується творча уява, образне мислення, художня спостережливість, зорова пам'ять, широка художньо-естетична культура і художній смак.</p> <p>Ескіз виконується з застосуванням знань про ритм у вигляді графічного начерку для подальшої роботи над проектом.</p> <p>Виконуючи ескіз, студенти повинні виконати також монохромну варіацію на задану тему (картон).</p> <p>Остаточне рішення – у кольорі.</p> <p>Обов'язково прослідкувати зв'язок із запропонованим інтер'єром.</p> <p>Матеріал: папір, акварель, гуаш та інше.</p> <p>Формат: до 100 см. з більшої сторони.</p>

4	15	<p>Виконує практичні роботи з декоративного розпису тканини.</p> <p>Володіє основами рисунку, композиції, живопису.</p> <p>Розуміє важливість композиційного зв'язку створеної роботи із запропонованим інтер'єром</p> <p>Знає види декоративного оздоблення тканини.</p> <p>Виявляє здатність використовувати професійно профільовані знання в діяльності пов'язаній з проектуванням та виготовленням різноманітних виробів мистецтва.</p>	<p>1.4. Вправа</p> <p>Вивчення техніки розпису по тканині («холодний» або «гарячий» батик). Орнаментация тканини.</p> <p>Виконується ескіз майбутньої роботи на вільну тему. Створюються групи композиційних елементів, їх взаємозв'язок, трансформація їх у художній твір зі своїми законами та умовностями. Бажані замальовки з натури, як відправної точки. Далі їх переробка та стилізація.</p> <p>Історичний огляд декоративного розпису тканини. Підготовка матеріалу до роботи. Розпис по затвердженому композиційному ескізу в техніці «холодний» або «гарячий» батик. Виконують роботу поетапно, набувають практичних навичок у різних видах розпису.</p> <p>Матеріал: підрамок, шовкова тканина, фарби, пензлі, резерв, розчинник та інше.</p>
	34	Змістовий модуль №2: Рух в житті. Побудова руху в композиційній площині і просторі.	
5	17	<p>Усвідомлює роль та виразні можливості кольору.</p> <p>Презентує знання, уміння та навички щодо побудови композиційного ескізу.</p> <p>Визначає як побудова композиції може допомогти вирішити різні задачі динаміки та руху.</p> <p>Виконує практичні роботи з різних керамічних матеріалів.</p> <p>Володіє системою композиційно-</p>	<p>2.1. Вправа</p> <p>Проект сервізу (чайного, кавового, або питного.)</p> <p>Масштабність. Контраст, нюанс, співвідношення. Групування елементів. Симетрія, асиметрія. Види композиції: площинна, об'ємна, об'ємно-просторова.</p> <p>Рішення:декоративне. Передача за допомогою кольору настрою.</p> <p>Задача:створення проекту сервізу за утилітарним (унікальним) призначенням.</p> <p>Матеріал: папір, акварель, гуаш та інше.</p> <p>Формат: А-1.</p>
6	17	художніх засобів досягнення образної	2.2. Вправа

		<p>виразності. Розуміє особливості виробництва кераміки. Знає послідовність процесів створення керамічного виробу.</p>	<p>Виконання кашпо в керамічному матеріалі. Простір і форма. Співвідношення і пропорції. Відповідність, подібність елементів. Освоєння теоретичних основ методів створення художнього образу. Відтворити кашпо згідно з виконаним ескізом в керамічному матеріалі (шамоті, майоліці, фаянсі та таке інше), з декоруванням фарбами або ліпленням рельєфу. Матеріал: глина або «шлікер», поливи, ангоби та інше. Спеціальне обладнання – гіпсо-модельний верстат, піч для випалювання.</p>
II КУРС IV СЕМЕСТР			
	40	Змістовий модуль №3: Художній образ у композиції.	
7	20	<p>Презентує здатність поглиблювати вміння, навички у практичній діяльності. Усвідомлює роль й задачу пошукових ескізів у кольорі при створенні композиції. Презентує знання, уміння та навичку щодо побудови композиційного ескізу, отриманні ще на першому курсі. Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації твору. Розуміє роль й задачу кольорових, тонових та лінійно-експресивних пошукових ескізів при вирішенні художнього образу у композиції.</p>	<p>3.1. Вправа Проект декоративного оформлення інтер'єру (екстер'єру) громадського приміщення (кераміка, декоративний розпис, мозаїка та інше). Статичний, динамічний характер твору. Композиційний центр. Замкнута і відкрита композиції. Виконання потребує володіння рисунком, живописом, методами та законами композиційної побудови та здатність спрямовувати ці теоретичні знання та практичні навички на виконання ескізу. Студенти повинні усвідомлювати фактор художньої виразності. Зв'язок із запропонованим інтер'єром обов'язковий. Матеріал: папір, акварель, гуаш, акрил та інше. Формат: А-1.</p>
8	20	<p>пошукових ескізів при вирішенні художнього образу у композиції.</p>	<p>3.2. Вправа Анімалістична скульптура Виконується анімалістична скульптура малої форми з</p>

			<p>керамічного матеріалу (теракота, шамот, кам'яна маса, майоліка та інше) з декоруванням. Модель з пластичного матеріалу. Гіпсова форма. «Набивка» або «відливка» у гіпсові форми.</p> <p>Задача: створення емоційно – виразної пластики. Використання замальовок з натури, творча переробка. Відтворення в керамічному матеріалі.</p> <p>Матеріал:пластилін, глина (теракота, шамот), гіпс, поливи, ангоби. h – max.50 см.</p> <p>Спеціальне обладнання – піч для випалювання.</p>
	40	Змістовий модуль №4: Інтер'єр. Фронтальне рішення.	
9	20	<p>Добирає необхідні матеріали та обладнання для виконання робіт.</p> <p>Визначає ідею і форму художнього твору.</p> <p>Проявляє наполегливість у пошуку засобів художнього самовираження та естетичної виразності.</p>	<p>4.1. Вправа</p> <p>Проект декоративного розпису на склі чи проект холодної обробки скла в інтер'єрі. Основи композиції. Геометричні аспекти художнього формотворення.</p> <p>Вирішення композиційної рівноваги загальних мас та ритму при побудові композиційного рішення.</p> <p>Композиційний зв'язок із запропонованим інтер'єром обов'язковий.</p> <p>Матеріал: папір, акварель, гуаш та інше.</p> <p>Формат: А-1.</p>
10	20		<p>4.2. Вправа</p> <p>Декоративний розпис скла чи холодна обробка скла</p> <p>Користуючись затвердженим композиційним проектом, кожен студент повинен виконати індивідуальну творчу роботу.</p> <p>Робота зорганізується відповідно до вимог безпеки життєдіяльності й охорони праці.</p> <p>Матеріали, інструменти – скло, резерв, фарби, пензлі, розчинник,</p>

			склоріз, «ломачки». Розмір – за рішенням викладача (max.) 60 см. Спеціальне обладнання - гравірувальне приладдя, гравірувальний верстат, абразивні матеріали, склоріз, «ломачки».
Всього за рік 148 год.			

Рекомендована література:

1. Августиник А.И. Керамика. – Л., 1975.
2. Адлерова А. Витраж. 1984–1985 // Стеклоревю. – 1986. – № 5. - С. 24–27.
3. Акунова Л.Ф., Приблуда С.З. Материаловедение и технология производства художественных керамических изделий. – М., 1979.
4. Аль-Нуман Лейла, и Глазков Александр. Витраж в архитектуре. – М., 2006.
5. Антонович Є.А., Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.С. Декоративно-прикладне мистецтво. – Львів, «Світ», 1992. – с. 9-24.
6. Арзамасов Б.Н. и др. Материаловедение. – М., 2003.
7. Арманд Т. Орнаментація тканини. Посібник з розпису тканини. Під ред. Н. Н. Соболева. м.-л., 1931.
8. Б. Богдан Основи вжиткової творчості і методика викладання –Т.: Навчальна книга 2011
9. Б.Бутник-Сіверський. Пелегея Гущенко.– К.:Мистецтво.1997.-с.5-16.
10. Б.Побережник. Образотворче мистецтво./Витоки.-1994.-№13/27/- липень.с.11.
11. Байер В.Е. Материаловедение для архитекторов, реставраторов, дизайнеров: учеб. пособие. – М.: Астрель: АСТ: Транзиткнига, 2005.
12. Батанова Е., Воронов Н. Витраж // Советское художественное стекло. – М., 1964. – С. 120–132.
13. Беда Г. В. Основы изобразительной грамоты: Рисунок. Живопись. Композиция. —М: Просвещение, 1969. — 239 с.
14. Беккерман Я. І. Матеріали для художньо -оформлювальних робіт: Навчальний посібник для профтехосвіти – М: Вища школа, 1989.
15. В.І. Вдовченко Основи дизайну –К.: Вища освіта 2003
16. Віннер А. Матеріали та техніка монументально-декоративного живопису. М., 1953

17. Вісник Львівської академії мистецтв: Збірник наукових праць. Випуск 8. — Львів. 1997.
18. Волков Н. Н. Геометрия и композиция картины. — М.: Искусство, №6, 1975.
19. Глушак С. Техніка станкового живопису. Навчальний посібник. К.-У., 2006
20. Голубець О.М. Кераміка в інтер'єрах. Практика львівських художників / Декоративне мистецтво України. — К., 1998.
21. Гребенюк Г. Є. Основи композиції та рисунок: Підручник для учнів професійно-технічних навчальних закладів. — К.: Техніка, 1997.
22. Греку Т.М. Пространственная керамика в современной архитектуре. — Кишинев, Штинница, 1981.
23. Д.Степовик. Скарби України.-К.:Веселка.1990.-с.187-191
24. Декоративно-ужиткове та образотворче мистецтво. Історія, теорія, практика: Збірник наукових праць. Випуск 4. — Львів, 1993.
25. Жоголь Л.Е. Декоративное искусство в современном интерьере. - К.: Строитель, 1986.
26. Жукаускас Р. Технология изготовления толстых витражных стекол // Советское монументальное искусство. — М., 1984. — № 5. — С. 190–193.
27. Захаров А.И. Основы технологии керамики. — М., 2002.
28. Искусство батика / перевод с нем. Успенская Е. — М., 2001.
29. Каган М. О прикладном искусстве. — Л., 1961.
30. Казакова Л.В. Стеклопластика в искусстве ансамбля. К вопросу о формировании художественных принципов жанра. — М., 1988.
31. Касьян Т.К. Батик Навчально-методичний посібник. — Черкаси: Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2011. — 68 с.
32. Киплік Д. Техніка живопису. Вид. 6. М. — Л., 1996
33. Кириченко М.А. Український народний декоративний розпис: Навч. посіб. — К.: Знання-Прес, 2006.
34. Коберник, О. М. К 55 Технології : 10 кл. : підручник / О. М. Коберник, А. І. Терещук, О. Г. Гервас [та ін.] — К. : Літера ЛТД, 2010. — 160 с.
35. Ковалев Ф. В. Золотое сечение в живописи : Учебное пособие / Ф. В. Ковалев. — К. : Высшая школа, 1989. -143 с.
36. Комаров А.А. Технология материалов стенописи. — М., 1989.

37. Коновалова О.В. Історія та теорія дизайну: навч. посіб. / О. В. Коновалова. – К:
38. Костенко Т. В. Основы композиции и трехмерного формообразования : Учеб.-метод. пособ. для студ. высших учеб. завед. / В. Костенко. – 2. изд., перераб. и доп. – Х. : ХГАДИ, 2003. – 255 с.
39. Л.Верьовка. Петриківські квіти розцвітають у Києві//Освіта.-1995.- №1/125/.-с.13.
40. Л.Ліщинська. Усі барви життя.//Мистецтво та освіта.-1996. №2-с.50-54.
41. Лентовский А. М. Технология живописных материалов. – Л.: Изд-во „Искусство”, 1949.
42. Лоханько Ф. П., Флорова Т. І. Художні матеріали. Техніка живопису. – К.: Образт. мист-во і муз. література, 1960.
43. Малиніна А.О. Основы рисунка тканины. Батік. – Харків: 2005. – 31 с.
44. Матеріалознавство : підручник / С. С. Дяченко, І. В. Дощечкіна, А. О. Мовлян, Е. І. Плешаков; за ред. проф. С. С. Дяченко. – Харків : ХНАДУ, 2007. - 440 с.
45. Миклашевский А.И. Технология художественной керамики. – Л., 1971.
46. Михайленко В. Є., Яковлев М. І. Основы композиции. Геометричні аспекти художнього формотворення. – К.: Видавництво „Каравела”, 2004.
47. Муратова К.М. Мастера французской готики XII–XIII веков. – М., 1988.
48. Н.Глухенька. Петриківські розписи.-К.: Мистецтво,1973.
- 49.Нариси з історії українського декоративно-прикладного мистецтва / Під ред.П. М. Жолтовського. — Видавництво Львівського університету, 1969. — 190 с.
50. О.Донченко. Народні майстри.-К.: Радянська школа. 1982.-с.35-49.
51. О.Ковальчук. Українське народознавство.-К.: Освіта.1992.-с.148-152.
52. Однаралов Н.В. Материалы в изобразительном искусстве. - 1973.
53. Орлова Т. Художній образ // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (голова редколегії) та ін. ; Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук (наукові редактори) ; І. О. Покаржевська (художнє оформлення). — Київ : Абрис, 2002. — С. 702. — 742 с.
54. Пахолюк А. П. Основы материаловедения и конструктивные материалы : посібник / А. П. Пахолюк, О. А. Пахолюк. – Львів : Світ, 2005. – 172 с., іл.
55. Пейсахов А.М. Материаловедение (конспект лекций). - СПб, 2000.
56. Пехота О.М. Освітні технології \ О.М. Пехота, А.З. Кітенко, О. М. Лаборський. – К.: АСК, 2000. – 225 с.

57. Поплавський С. Матеріали та техніка монументально-декоративного мистецтва. Із досвіду експериментальних робіт художників – монументалістів. М., 1975
58. Попович В. В. Технологія конструкційних матеріалів і матеріалознавство : підручник / В. В. Попович, В. В. Попович. – Львів : Світ, 2006. – 624 с.
59. Придатко Т.О. Декоративне мистецтво в оздобленні інтер'єрів // народна творчість та етнографія. – 1975. - № 6
60. Рисунок: учеб. Пособ. Для студ. Художественного- графических фа культ. Пед. ин-тов \ под ред. А.М. Серова. – М.: Просвещение, 1975. – 271 с., ил.
61. Ростовцев Н. Н. и др. Рисунок. Живопись. Композиция; Хрестоматия. – М.: Изд-во „Просвещение”, 1989.
62. Ротенберг Е.И. Искусство готической эпохи. – М., 2001.
63. Сараева Ю. Роспись по ткани. – Ростов на Дону, 2000.
64. Смірнов Г.Б. Живопис К: Просвіта – 1995
65. Суржаненко А.Е. Витражи. – М., 1982.
66. Танкуз О. В., Гороховская Л. М- і ін. Технологія розпису тканин. М., 1969.
67. Тимків Б. М., Кавас К. М. Виготовлення художніх виробів із дерева. Ч. 2. Основи композиції. Мозаїка. Випалювання. Розпис / За ред. проф. Б. Тимківа. Підручник. — Львів: Світ, 1996. — 144 с: Іл. 88.
68. Тоцький І. Матеріалознавство. Курс лекцій. Л., 2011
69. Туманов И. М. Рисунок, живопись, скульптура : Учеб. пособие / И. М. Туманов. – Львов : Аверс, 2011. – 496 с.
70. Українське народне мистецтво: Живопис / Редкол.: Заболотний В.І. та ін. — К.: Мистецтво, 1967 — 186 с
71. Фаворский В. А. О рисунке. О композиции. – Фрунзе: Киргизстан, 1966.
72. Хільчевський В.В. Матеріалознавство і технологія конструкційних матеріалів–К.: Либідь, 2002
73. Художественное стекло и витраж. – ЗАО Metallurgizdat, 2005. – Выпуск № 1.
74. Шорохов Е.В. Основы композиции. – М., Просвещение, 1979
75. Яремків М. Композиція : творческие основы изображения : Учебное пособие / Михаил Яремків. – Тернополь : Підручники і посібники, 2007. – 112 с.

Рекомендовані інтернет-ресурси:

1. Эсфирь Серпионова URL: <http://ester-serpionov.at.ua/index/0-103>
2. Бібліотека образотворчого мистецтва [Електронний ресурс]: ArtLib.ru. – URL: <http://www.artlib.ru/>

3. Бібліотека українських підручників URL: <http://pidruchniki.ws/>
4. Декоративно-прикладне мистецтво URL: <https://www.twirpx.com/files/science/art/dpi/>
5. Державна науково-педагогічна бібліотека України URL: <http://dnpb.gov.ua/ua/>
6. Документальні фільми про художників URL :<http://golbis.com/pin/vse-dokumentalnyie-filmyi-pro-hudozhnikov-1950-2005/#.VGhi859X9ni>
7. Енциклопедія живопису та графіки [Електронний ресурс]: Art-каталог. – URL: <http://www.art-catalog.ru/>
8. Збірник наукових праць «Мистецтвознавчі записки» URL: <http://journals.uran.ua/mz>
9. Колекція книг про живопис й мистецтво [Електронний ресурс]: сайт для учнів художніх навчальних закладів. - URL: <http://hudozhnikam.ru/index.html>
10. Колір Образотворче мистецтво, уроки живопису та рисунку [Електронний ресурс]: сайт для художників. – URL: <http://www.linteum.ru/category27.html>
11. Музеї країн світу. Художники [Електронний ресурс]: museum-online. - URL: <http://museum.museum-online.ru/>
12. Студія витража Віталія Кораблева. Все о витражах URL: <http://vikor74.ru/vsjoovitrazhakh/>
13. Технологія живопису [Електронний ресурс]: сайт про живопис. - URL: <http://paintingart.ru/articles.html>
14. Щербак В.А. Сучасна українська майоліка Київ: Наукова думка, 1973. — 192 с.: ил. URL: <http://www.twirpx.com/file/2046402/>

**Додаток III (художнє оформлення)
до навчальної програми
ОСНОВИ КОМПОЗИЦІЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ
(спеціальний курс)**

**ЗАГАЛЬНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН (художнє оформлення)
I КУРС
II КУРС**

№	Змістові модулі	К-сть год.	
		I КУРС	II КУРС

I КУРС			
1	Змістовий модуль №1: Матеріали та техніки образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва.		4
2	Змістовий модуль №2: Прихована структура композиційної площини. Закони та засоби гармонізації композиції.		64
3	Змістовий модуль №3: Об'єм та простір. Види контрасту та їх роль у композиції.		44
4	Змістовий модуль №4: Форма і зміст композиції.		44
			156 год.
II КУРС			
5	Змістовий модуль №1: Основи технології та матеріалознавства.		39
6	Змістовий модуль №2: Рух в житті. Побудова руху в композиційній площині і просторі.		29
7	Змістовий модуль №3: Художній образ у композиції.		40
8	Змістовий модуль №4: Інтер'єр. Фронтальне рішення.		40
			148 год.

I КУРС (ХУДОЖНЄ ОФОРМЛЕННЯ)			
№	К-сть год.	Очікувані результати (компетенції)	Зміст навчального матеріалу
I КУРС I СЕМЕСТР			
	4	Змістовий модуль №1: Матеріали та техніки образотворчого мистецтва.	
1	2	<p>Розуміє необхідність вивчення матеріалів та технік образотворчого мистецтва згідно своєї спеціалізації задля свого професійного становлення.</p> <p>Знає загальні відомості щодо художніх</p>	<p>1.1. Лекція-бесіда на тему «Матеріали та техніки образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва. Клейові водорозчинні фарби. Акварель, гуаш, темпера».</p> <p>Акварель. Короткі історичні відомості про розповсюдження. Техніка акварельного живопису. Різні сполуки акварельних</p>

		<p>фарб; їх різновиди, особливості використання.</p> <p>Характеризує твір мистецтва з точки зору технічного виконання, особливостей роботи художніми матеріалами та обраної техніки; аналізує композиційне рішення.</p> <p>Виявляє різницю між технічними особливостями використання різних матеріалів (акварель, гуаш, пастель).</p> <p>Здатен до самостійного пошуку інформації, її аналізу та опрацювання; роботи зі спеціальною літературою, сучасною та класичною, в рамках електронних ресурсів мережі Інтернет.</p>	<p>фарб. Характеристика основ під акварельний живопис (пергамент, папір, шовк тощо). Основні прийоми роботи аквареллю. Міцність витворів, специфіка збереження. Приклади творів.</p> <p>Гуаш. Склад фарб. Основи під гуаш, грунт. Специфічні особливості роботи гуашшю. Міцність витворів, особливості збереження. Приклади творів.</p> <p>Клейовий живопис. Матеріали клейового живопису: склад фарб, види основ, ґрунти. Властивості всіляких клеїв. Особливості приготування клейових розчинів. Призначення клейового живопису, прийоми роботи. Міцність витворів, особливості збереження.</p> <p>Пастель. Короткі історичні відомості про живопис пастеллю. Матеріали пастелі: а) основи під пастель: папір, картон, полотно; покриття спеціальними сполуками, ґрунт під пастель; спеціальні види паперу під пастель; б) пастельні олівці, їх склад та виготовлення, характеристика якості пастелі, набір (або палітра) пастелі, силікатна пастель Бонч-Осмоловського. Техніка роботи різними видами пастелі. Методи закріплення пастелі. Міцність витворів, особливості збереження. Особливі умови збереження. Приклади використання пастелі у творчості різних художників.</p>
2	2		<p>Вправа 1. Коротка доповідь на тему творчості обраного митця на прикладі конкретного твору. Обраний твір повинен бути виконаним у одній із технік, про яку йшла мова на лекції. Доповідь складається із коротких відомостей про самого митця (коротка біографія, епоха, стиль) та аналізу обраного твору (композиційний аналіз, опис техніки).</p>

	64	Змістовий модуль №2. Прихована структура композиційної площини. Закони та засоби гармонізації композиційної площини.	
3	2	<p>Розуміє зв'язок теорії та практики у вивченні композиції.</p> <p>Знає терміни та за загальні поняття законів та засобів гармонізації композиційної площини.</p> <p>Виконує та презентує вміння будувати композиційну рівновагу як у роботі із простими і ясними геометричними фігурами, так і у роботі зі складними елементами.</p> <p>Визначає важливість знання різноманіття орнаментальних стилів у творах образотворчого та декоративно - прикладного мистецтва.</p> <p>Розуміє такі поняття як стилізація та особливості побудови ритмічного ряду</p> <p>Усвідомлює зв'язок образотворчого та декоративно - прикладного мистецтва та навколишнього середовища</p>	<p>2.1. Лекція-бесіда на тему «Основи композиції». Види композиції. Закони та засоби гармонізації композиційної площини».</p> <p>Поняття «Композиція» (от лат. compositio — складання, з'єднання, поєднання). Види композиції: фронтальна, об'ємна, глибино - просторова (об'ємно - просторова). Короткий історичний екскурс з композиції. Розуміння композиції у різні епохи.</p> <p>Композиційна схема як внутрішня структура, «скелет» композиції. Композиція то не лише естетика зовнішньої форми та деталей, а й кропітка робота з побудови гармонійної та дієвої внутрішньої структури. Структурні елементи композиції - пляма, крапка, лінія, коло, квадрат, трикутник, аморфна форма; їх семантичні, пластичні та композиційні властивості. Закони гармонізації композиційної площини - закон цілісності та єдності, закон актуальності та доцільності, закон супідрядності частин в цілому, закон рівноваги.</p>
4	5	<p>Виконує практичні завдання, у яких демонструє розуміння ритму, його конструктивну побудову ритмічного ряду і поєднання зі стилем композиції</p> <p>Розрізняє види ритму та їх сполуки</p> <p>Усвідомлює роль ритму в обра-</p>	<p>2.2. Основні категорії композиції.</p> <p>Вправа 1. Рівновага фігур заданої величини (коло, квадрат, трикутник із сторонами та діаметром 4-5 см.), робоча площа 15x15 см. Завдання виконується у вигляді аплікації з кольорового паперу у двох варіантах: 1) три фігури чорного кольору на світлому тлі (основна увага приділяється виразності форми фігур та інтервалів між ними); 2) три фігури основних кольорів на темному тлі (в даному випадку необхідно брати до</p>

		зотворчому мистецтві, творах митців минулого та сучасників та власних композиційних пошуках.	уваги роль кольору кожної фігури в композиції). Матеріали: гуаш, папір, картон та інструменти для виконання завдання.
5	5	Презентує винахідливість у підборі різних за кольором, тоном та фактурою елементів до єдиної за колоритом, гамою та задумом композиції. Виконує обов'язкову ескізну частину, враховуючи всі її компоненти та етапи. Презентує можливості створення задуму художнього твору.	Вправа 2. Аплікації з простих геометричних форм, присвячені основним категоріям композиції: <ul style="list-style-type: none"> • Статика; • Динаміка; • Осьова симетрія; • Дзеркальна симетрія; • Гвинтова симетрія; • Асиметрія. Матеріали: формат А -5, гуаш, папір, картон та інструменти для виконання завдання.
6	6	Визначає через композиційний центр головне, домінуюче в композиції, підкреслює його всіма доступними (вивченими та закріпленими у попередніх вправах) засобами. Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиції при роботі над поточною вправою. Розуміє специфічні естетичні, концептуальні особливості стилізацій та спрощень.	2.3. Візуальна характеристика форми, метра і ритму у композиції. Вправа 1. Завдання на організацію композиції з довільних за формою фігур: <ul style="list-style-type: none"> - простий ритмічний ряд, А-5; - складний ритмічний ряд, А-5; - побудова композиції орнаменту по вертикалі та по горизонталі (рослинний, геометричний тощо), А4. Поняття про комбінаторні утворення та формування на площині, об'ємі, послідовність виконання. Матеріали: кольоровий папір, аплікація.
7	12		Вправа 2. Модульна композиція. Створення композиції на основі обраного елемента (модулю) на планшеті у техніці паперової пластики.

			Матеріали: планшет 40х60 см., папір, картон.
8	14		<p>Вправа 3. Виконання графічних ескізів натюрморту з предметів побуту: лінійних, штрихових та від плями. 3 шт. кожного зразку Стилізація та поетапне спрощення академічного натюрморту до абстрактної форми.</p> <p>Матеріали: формат А5, туш, перо, графічні лінери.</p> <p>Підсумкове завдання: Декоративний тематичний натюрморт.</p> <p>Матеріали: формат 40х60 см., гуаш, папір, картон та інструменти для виконання.</p>
9	14		<p>2.4. Сітчастий рапорт. Принципи побудови орнаменту.</p> <p>Вправа1. Розробка ескізів сітчастого орнаменту, рослинного та геометричного, згідно принципів побудови рапорту. Мотив рапорту будується на основі природних аналогів, із стилізацією та спрощенням форми і кольору.</p> <p>6 смуг; 2 аркуші А-3</p> <p>Вправа2. «Сітчастий орнамент». Завдання виконується на основі підготовчих ескізів (у кількості 6-8 од.) та пошукового матеріалу із затвердженням остаточного варіанту викладачем.</p> <p>Практична робота виконується з поєднанням ручної роботи та комп'ютерних програм (за вибором).</p> <p>Матеріали: формат 40х60 см., гуаш, інструменти для виконання.</p>
10	6		<p>2.5. Колаж на вільну тему. Декоративна стилізована композиція на основі колажу.</p> <p>Задача: створити колаж із врівноваженою композицією та елементами, підібраними таким чином (колір, тон), аби вони</p>

			<p>утворювали цільний колорит. Завдання виконується з використанням різних матеріалів (газет, журналів, листівок тощо), або фарбами (гуаш, акварель, акрил), розмір листу А-2. Практичному виконанню завдання повинна передувати коротка бесіда з теорії колажу - видів (колаж, деколаж, асамбляж), коротких історичних відомостей та видатних представників цього напрямку.</p> <p>Матеріали: гуаш, акварель, акрил, з можливістю доопрацювання м'яким матеріалом. Остаточний варіант завдання затверджується викладачем.</p>
Всього за семестр: 68 год.			
I КУРС II СЕМЕСТР			
	44	Змістовий модуль №3: Об'єм та простір. Види контрасту та їх роль у композиції.	
11	24	<p>Усвідомлює специфіку декоративного панно та його зв'язок з інтер'єром, стилізації сюжету і рішення певної кольорової гами.</p> <p>Розрізняє види контрасту та їх дію у площині композиції.</p> <p>Застосовує знання сюжету та матеріалу, за допомогою якого створюється сюжет композиції</p> <p>Усвідомлює усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиційної площини при роботі над поточною вправою.</p> <p>Характеризує твори видатних митців</p>	<p>3.1. Декоративне панно «Казка». Декоративне панно як художній твір, що є частиною інтер'єру, доповнює його стиль і дизайн. У деяких випадках панно стає основою інтер'єру, його головною домінантою, яка підкорює всі інші деталі. Панно може займати частину стіни, всю стіну або стелю. Масштабність зображення, міра умовності форми, методи гармонізації відповідно обраному стилю (пошуки мотиву підсумкової композиції). Пропонується використання різноманітних стилістичних прийомів у втіленні сюжету композиції.</p> <p>Матеріали: формат 40x60 см., гуаш.</p>
12	20		<p>3.2. Декоративні імітації фактур. практичне виконання імітацій фактур: деревини, мармуру, яшми, малахіту, льоду, тканини, та їх втілення в декоруванні</p>

		<p>минулого або сучасників з точки зору побудови композиції, композиційної схеми та ролі контрасту, ритму на сприйняття глядачем твору мистецтва.</p> <p>Проводить ескізну частину, що передає власний задум у практичному виконанні вправи.</p> <p>Розуміє важливість ескізної частини для процесу роботи над композицією та пошуку найліпшого варіанту вирішення мети завдання. Враховує композиційну цілісність та використання фактур та їх втілення в практичній роботі.</p>	<p>навколишнього середовища.</p> <p>Вправа 1. Створення декоративної композиції на основі імітованих фактур.</p> <p>Матеріали: 10шт. картон, формат А-5, гуаш, олійні фарби, акварель.</p>
	44	Змістовий модуль №4: Форма і зміст композиції.	
13	16	<p>Усвідомлює що виконуючи програму, накопичується певний досвід знань, фундамент з основ побудови гармонійної композиції, який є необхідним кожному митцю, незалежно від обраного стилю чи напрямку в творчості.</p> <p>Демонструє знання, уміння та навички при роботі з шрифтовими композиціями.</p> <p>Виконує обов'язкову ескізну частину, враховуючи всі її компоненти та</p>	<p>Модуль присвячено узагальненню усіх здобутих за рік знань, умінь та навичок у створенні складних композицій, які об'єднують у собі володіння основними законами гармонізації композиційної площини, різноманітними ритмічними, колористичними та пластичними рішеннями. Крім того, модуль вміщує у собі вправи на розвиток фантазії та відчуття художнього смаку, який формувався протягом року через постійне дослідження творів образотворчого мистецтва та пошуки аналогів до запропонованих вправ.</p> <p>Найважливіші методологічні прийоми композиційного формотворення, які оптимізують та збагачують творчу діяльність, осмислюються при роботі над плакатом та</p>

		<p>етапи.</p> <p>Презентує можливості створення задуму художнього твору.</p> <p>Визначає через композиційний центр головне, домінуюче в композиції, підкреслює його всіма доступними (вивченими та закріпленими у попередніх вправах) засобами.</p> <p>Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиції при роботі над поточною вправою.</p> <p>Розуміє специфічну мову мистецтва плакату, міру умовності при репрезентації сюжету, роль стилізації у побудові художнього образу.</p>	<p>шрифтовими композиціями.</p> <p>4.1. Основні принципи художнього формоутворення.</p> <p>Вправа 1. Плакат «Безпека життєдіяльності». Загальні відомості щодо культури та історії плакату, різновиди плакату.</p> <p>Матеріали: формат 60x40 см., гуаш, акрил, цифрові технології, папір, картон, інструменти для виконання.</p>
14	14	<p>(вивченими та закріпленими у попередніх вправах) засобами.</p> <p>Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиції при роботі над поточною вправою.</p> <p>Розуміє специфічну мову мистецтва плакату, міру умовності при репрезентації сюжету, роль стилізації у побудові художнього образу.</p>	<p>Вправа 2. Декоративний пейзаж.</p> <p>Матеріали: формат 40x60 см., гуаш, акрил, цифрові технології, папір, картон, інструменти для виконання</p>
15	14	<p>Демонструє знання, уміння та навички при роботі з шрифтовими композиціями.</p> <p>Виконує обов'язкову ескізну частину, враховуючи всі її компоненти та етапи.</p> <p>Презентує можливості створення задуму художнього твору.</p> <p>Визначає через композиційний центр головне, домінуюче в композиції, підкреслює його всіма доступними (вивченими та закріпленими у</p>	<p>Вправа 3. Шрифтова композиція на вільну тему. Значення мотиву у вирішенні художнього образу. Побудова шрифтової композиції із вираженим композиційним центром, ієрархією другорядних елементів з використанням всіх отриманих протягом року знань, умінь та навичок з теорії гармонізації композиційної площини. Теорія шрифту та типографіки.</p> <p>Застосування різних технік та інструментів для виконання напису.</p> <p>Матеріали: формат А-2, кольоровий папір, картон, інструменти для виконання.</p>

		попередніх вправах) засобами. Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиції при роботі над поточною вправою.	
Всього за семестр: 88 год.			
Всього за рік: 156 год.			
II КУРС (ХУДОЖНЄ ОФОРМЛЕННЯ)			
II КУРС III СЕМЕСТР			
	39	Змістовий модуль №1 Основи технології та матеріалознавства.	
1	8	Презентує володіння усіма вивченими композиційними прийомами та законами гармонізації композиційної площини через виконання практичної вправи Усвідомлює функціональну структуру побудови, масштабність відносно конкретного призначення,	1.1. Комбінаторика. Прийоми знаходження різноманітних поєднань, сполучень, перестановок елементів у певному упорядкуванні. Виконання різних видів рукописного шрифту в прикладних роботах. Вправа 1. Сторінка. Декоративне оформлення сторінки рукопису. Матеріали: формат 40x60 см., гуаш, цифрові програми, папір, гуаш, картон.
2	8	Застосовує навички роботи з картоном створення робочого площини та композиційного центру	Вправа 2. Листівка Матеріали: формат А-5 (або А4 у зігнутому вигляді), гуаш, цифрові програми, папір, гуаш, картон.
3	15	Знає основні характеристики шрифту, втілення їх в виконанні завдання Розуміє використання модульної	Вправа 3. Ескізний проект «Вітальна адреса» Матеріали: формат А-3, гуаш, цифрові програми, папір, гуаш, картон.
4	8	основи шрифту на практиці(прив'язка до певного стилю)	Вправа 4. «Проект стенда-стіни навчального кабінету на модульній основі». Макет.

			Матеріали: формат А-1, картон, кольоровий папір, картон, ножиці, клей, канцелярський ніж.
	29	Змістовий модуль №2: Рух в житті. Побудова руху в композиційній площині і просторі.	
5	15	<p>Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиційної площини при роботі над поточною вправою.</p> <p>Розуміє цільове призначення завдання</p> <p>Знає як за допомогою шрифту створити асоціативну композицію і передати образність.</p> <p>Характеризує вміння використовувати різних імітації поверхонь і матеріалів для виконання декоративного надпису.</p> <p>Володіє удосконаленням прийомів та навичок у роботі над завданням, створює суто асоціативний образ.</p>	<p>2.1. Організація руху в композиційному рішенні плакату в сполученні з шрифтовою частиною.</p> <p>Вправа 1. «Видовищний плакат». Пошуки кольорової плями, образу, вплив кольору на емоційний стан, трансформація, стилізація. Студент повинен надати 6-8 варіантів ескізів та пошукового матеріалу. Остаточний варіант завдання затверджується викладачем, виконується з поєднанням ручної роботи та комп'ютерних програм (за вибором)</p> <p>Матеріали: формат 60x40 см., гуаш, темпера, мішана техніка.</p>
6	14	<p>різних імітації поверхонь і матеріалів для виконання декоративного надпису.</p> <p>Володіє удосконаленням прийомів та навичок у роботі над завданням, створює суто асоціативний образ.</p>	<p>Вправа2. «Слово – образ». Робота в матеріалі.</p> <p>Абстрактно-асоціативна візуалізація слова-образу. Використання різних матеріалів та імітацій поверхонь для виконання декоративної частини шрифту.</p> <p>Пошуки різноманітних стилів шрифту у 6-8 варіантах ескізів та пошукового матеріалу, остаточний варіант завдання затверджується викладачем.</p> <p>Матеріали: формат А-2, гуаш, папір, картон, допоміжні матеріали.</p>
Всього за семестр: 68 год.			
II КУРС IV СЕМЕСТР			
	40	Змістовий модуль №3: Художній образ в композиції.	
7	20	<p>Називає і коментує твори майстрів декоративно-прикладного мистецтва у техніці вітражу.</p>	<p>3.1. «Ескіз вітражу з прив'язкою до інтер'єру». Значення вітражу у формуванні дизайну приміщення.</p> <p>Завдання: пошуки композиції та стилістичного рішення у зв'язку</p>

		<p>Виконує послідовну розробку робочого проекту з прив'язкою до інтер'єру.</p> <p>Презентує декоративну роль вітражу в декоруванні інтер'єру.</p> <p>Визначає роль кольорових пошукових ескізів при створенні композиції.</p>	<p>з функціональним призначенням інтер'єру.</p> <p>Студент повинен надати 6-8 варіантів ескізів та пошукового матеріалу. Остаточний варіант завдання затверджується викладачем.</p> <p>Лінійно плоскосте рішення.</p> <p>Матеріали: формат А-2, гуаш, акрил, лінійка, пензлі, папір, допоміжні інструменти.</p>
8	20	<p>Розрізняє прийоми виконання лінійно-площинного зображення від об'ємного рішення</p> <p>Володіє законами та засобами гармонізації композиційної площини при розкритті художнього задуму, образу.</p> <p>Розуміє свою задачу у розробці ескізу з прив'язкою його до інтер'єру та екстер'єру</p> <p>Застосовує усі отримані на першому курсі знання, уміння та навички практичного виконання шрифтової композиції.</p> <p>Демонструє побудову об'ємного надпису.</p>	<p>3.2. «Вивіска з об'ємних літер». Композиційне рішення об'ємних літер (паперова пластика).</p> <p>Завдання на розгортки літер, масштабність відповідно до заданого розміру. Студент повинен надати 6-8 варіантів ескізів та пошукового матеріалу. Остаточний варіант завдання затверджується викладачем. Робота зорганізується відповідно до вимог, які пред'являються до життєдіяльності і охорони праці.</p> <p>Паперова пластика формат А-2</p> <p>Матеріали: папір, картон, ножиці, канцелярський ніж, допоміжні матеріали.</p>
	40	Змістовий модуль №4: Інтер'єр. Фронтальне рішення.	
9	20	<p>Виконує задачу по втіленню в учбовий процес нових матеріалів.</p> <p>Презентує навички та вміння складання декоративної композиції.</p>	<p>4.1. Торгівельна вітрина.</p> <p>Вітрина як складова торгівлі, розглядається в декількох сенсах. Вітриною можуть називати засклену частину будівлі магазину торговельного комплексу або музею, яка дає можливість бачити з</p>

	<p>Усвідомлює поняття та термінологію для виразності при побудові рішення учбового завдання.</p> <p>Розрізняє технологічні принципи та прийоми виконання декоративних композицій.</p> <p>Проводить сюжетно декоративну підпорядкованість у виконанні вправ.</p> <p>Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички роботи з матеріалами для імітацій та технікою безпеки при роботі з ними.</p>	<p>боку вулиці експозицію у середині приміщення.</p> <p>Первинно вітрина презенту товар або експонати, поділяється на типи:</p> <ul style="list-style-type: none"> • відкриті; • закриті; • зовнішні; • внутрішні. <p>Кольорове рішення залежить від специфіки товару або експонатів.</p> <p>Вправа 1. «Макет оформлення торгівельної вітрини» об'ємна частина (паперова пластика).</p> <p>Користуючись затвердженим композиційним проектом, кожен студент повинен виконати індивідуальну творчу роботу. Робота зорганізується відповідно до вимог, які пред'являються до торгівельної вітрини та вимог безпеки життєдіяльності і охорони праці.</p> <p>Завдання виконується з прив'язкою до архітектурної споруди або фасаду. Остаточний варіант завдання затверджується викладачем.</p> <p>Матеріали: формат А-3, картон, ножиці, кольоровий папір, клей, тканина та допоміжні матеріали.</p>
--	--	---

10	20		<p>Вправа 2. Прив'язка вітрини магазину до фасаду певної будівлі (відмивка фасаду).</p> <p>Вивчення прийомів акварельної відмивки при зображенні порталу та вітрини магазину із прив'язкою до фасаду будівлі. Завдання є додатком до першої вправи поточного модулю, в якому презентується зв'язок вітрини із обраним фасадом будівлі, їх масштабне, стилістичне, композиційне співвідношення. Стилiстика макету вітрини повинна бути пов'язана з архітектурним стилем фасаду будівлі. Остаточний варіант завдання затверджується викладачем.</p> <p>Матеріали: формат А-2, картон, акварель, допоміжні матеріали.</p>
Всього за семестр: 80 год.			Всього за рік: 148 год.

Рекомендована література:

1. Арнхейм Р. Искусство и визуальное восприятие. М. "Прогресс", 1974
2. Барышников А. П. Основы композиции. – М., 1951
3. Божко Ю.Г. Основы архитектоники и комбинаторики формообразования. Х.: ВШ. 1984.
4. Волкотруб И.Т. «Основы художественного конструирования», Київ - 1988 .
5. Волкотруб И.Т. «Основы комбинаторики и художественного конструирования», Київ - 1986 .
6. Волкотруб И.Т. «Основы художньої комбінаторики», «вища школа» 1988.
7. Волкотруб И.Т. «Бесіди про художнє конструювання», Київ - 1987 .
8. Выготский Л. Психология искусства. М. "Искусство", 1968
9. Гагарин Б.Г. Конструирование из бумаги. – Ташкент, 1988. С - 36
10. Гильдебранд А. Проблема формы в изобразительном искусстве. Мусагет, 1914
11. Голубева О. Л. Основы композиции. М., «Искусство», 2004

12. Горбенко А. А. Акварельная живопись для архитекторов. - К., 1982 .
13. Даниленко В.Я. «Основы дизайну», Київ - 1996 .
14. Иттен Й. Искусство формы. Издатель Д. Аронов, 2001
15. Иттен Й. Искусство цвета. Издатель Д. Аронов, 2001
16. Кибрик Е. А. К вопросу о композиции. – М, 1954
17. Кириченко М. А., Кириченко І.М. Основи образотворчої граматики: навч. Посібник / Кириченко М. А., Кириченко І.М. — К.: Вища школа, 2002
18. Ковальчук Т.П. «Азбука паперової пластики», Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2012. – С.24 .
19. Ковальчук Т.П. Художня обробка паперу. Курс 1: Наочно-методичний посібник. - Тернопіль:2016.
20. Ковальчук Т.П. Художня обробка паперу. Курс 2: Наочно-методичний посібник. - Тернопіль:2016.
21. Кокина Н.Г. «Марко Пак - Товарний знак - лице фірми», Упаковка-№6(14), 2000 г., стр. 48-49
22. Коприва А. Композиція та художній образ в живописі: методичні вказівки Мукачєво: Карпатська вежа, 2008
23. Костенко А.Я. «Средства информации в архитектуре», Киев – 1984
24. Костин В. И. Что такое художественный образ. М.. Советский художник, 1962
25. Крымов Н. П. Художник и педагог. Статьи, воспоминания. – М., 1960
26. Крымов Н. П. Художник и педагог. Статьи, воспоминания. – М., 1960
27. Лашо Ж.М. Коллаж / Монтаж // Коллаж-2.
28. Михайленко В.Е. «Природа, геометрия, архитектура», Київ - 1981 .
29. Муратова К.М. « Майстри французької готики» , м. «мистецтво» 1988.
30. Одайник В. Живопис. Графіка / Одайник В. — К.: Мистецтво, 1979
31. Пасічний А.М. лекції з основ графічного дизайну. Наочно-методичний посібник. Від «макаронів» до графічного дизайну, - Друк Південь:-Навчальна книга, 2016. – С 223.
32. Победин В. А. „Знаки в графическом дизайне”, Харьків-2001 .
33. Раушенбах Б. В. Геометрия картины и зрительное восприятие. – М., 1994
34. Резніченко М. І., Твердохлібова Я. М. „Художня графіка”, Тернопіль, Навчальна книга-Богдан – 2011.
35. Резніченко М.І., Твердохлебова Я.М., «Художня графіка», Тернопіль, Навчальна книга-Богдан-2001.
36. Семченко П.А. «Основы шрифтовой графики», Мінск - 1987 .
37. Снарский О.В. «Реклама навколо нас», Київ-1985.

38. Снарский О.В. «Шрифти-алфавітні для художнього-оформлен», Минск-1987 .
39. Сокольников М. В. Основы композиции. – Обнинск, 2001
40. Степанов Н.Н. «Цвет в интерьере», Київ - 1985 .
41. Таранов Н.Н., Иванов С.И. «Основы учебного малюнку та промислової графіки», Львів-1992.
42. Тарасенко А.А. Порталы мифа: Изобразительное искусство Одессы второй половины XX – начала XXI века в пространстве «большого времени» [учебное пособие] – Одеса, 2014. – 272с.; 630 іл.
43. ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. - 100 с
44. Успенский Б. Поэтика композиции. М. "Искусство", 1970
45. Фаворский В. А. О рисунке и композиции. – М., 1966
46. Фишер М.Н. «Лекції по методиці трудового навчання», Одесса – 1993
47. Холмянський Л.М., Щипанов О.С., «Дизайн», Київ-1992.
48. Шевченко В. Я. «Композиція плаката», Харків-2004 .
49. Шорохов Е.В. Основы композиции. – М., Просвещение, 1979
50. Шпара П.Е., Шпара І.П. «Технологічна естетика та основи конструювання», Київ-1989.

Рекомендовані інтернет-ресурси:

1. URL: <https://www.yakaboo.ua/o-shrifte-1750303.html>
2. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/other/31nov2018/24.pdf>
3. URL:<https://www.designbook.com.ua/book/california-crazy-american-pop-architecture-12335>
4. URL:https://book24.ua/publishers/mif/?gclid=EAIaIQobChMIoq-hzMeH4gIVwxUYCh0utAyIEAAYAiAAEgLIxvD_BwE
5. URL:<http://megascans.ru/knigi/konstruirovanie/gagarin-b-g-konstruirovanie-iz-bumagi/> Формат: PDF.Размер файла: 9 Мб
6. URL:<http://www.informio.ru/publications/id384/Innovacionnaja-deiatelnost-pedagogav-sovremennyh-uslovijah>
7. URL:http://krotov.info/lib/sec/shso/71_slas5.html
8. URL:<https://mail.ukr.net/desktop#msglist/f0/p0>

Додаток IV (Скульптура)
до навчальної програми
ОСНОВИ КОМПОЗИЦІЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ
(спеціальний курс)

ЗАГАЛЬНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН (скульптура)

№	Розділи	К-сть год.	
		I КУРС	II КУРС
	I КУРС		
1	Змістовий модуль №1: Матеріали та техніки образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва.	32	
2	Змістовий модуль №2: Прихована структура композиційної площини. Закони та засоби гармонізації композиції..	36	
3	Змістовий модуль №3: Об'єм та простір. Види контрасту та їх роль у композиції.	44	
4	Змістовий модуль №4: Форма і зміст композиції.	44	
		156 годин	
	II КУРС		
1	Змістовий модуль №1: Основи технології та матеріалознавства.		32
2	Змістовий модуль №2: Рух в житті. Побудова руху в композиційній площині і просторі.		36
3	Змістовий модуль №3: Художній образ у композиції.		36
4	Змістовий модуль №4: Інтер'єр. Фронтальне рішення.		44
			148 ГОДИН

I КУРС (Скульптура)

№	год.	Очікувані результати (компетенції)	Зміст навчального матеріалу
I КУРС I СЕМЕСТР			
	32	Змістовий модуль №1: Матеріали та техніки образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва.	
	10	<p>Розуміє що навичками роботи із скульптурними матеріалами, це важливий етап розвитку для кожного справжнього скульптора-митця, починаючого свій творчий шлях. Без технологічних знань скульптурного ремесла не може бути реалізовано жодний скульптурний проект.</p> <p>Знає загальні відомості щодо скульптурних матеріалів; їх різновиди, особливості використання.</p> <p>Характеризує твір мистецтва з точки зору технічного виконання, особливостей роботи художніми матеріалами та обраної техніки; аналізує композиційне рішення.</p> <p>Виявляє різницю між технічними особливостями використання різних матеріалів (гіпс, цемент, дерево, глина то що).</p>	<p>1.1. Лекція-бесіда на тему «Матеріали. Гіпс та його властивості. Художній образ. Ключові види вираження скульптури, ритм, динаміка, контраст.»</p> <p>Гіпс. Короткі історичні відомості про скульптурні гіпсові твори. Техніка приготування гіпсу до роботи. Різні сполуки для змазування форми. Етапи лиття з гіпсу. Схоплювання гіпсового відливу та його властивості. Розбирання форми, "разколотка" форми. Міцність витворів, специфіка збереження. Приклади творів.</p> <p>Цемент. Види та марки цементу. Поетапне приготування форми та методи для відливки або набиття цементом. Специфіка композицій для обраного матеріалу.</p> <p>Дерево. Приклади робіт із деревини відомих скульпторів. Етапи та інструменти створення композиції для дерева. Початок, I етап: а) визначення загального обсягу композиції; б) визначення у просторі місцезнаходження мас основних деталей. Виготовлення «обрубковки». II етап: Уточнення пластики композиції та опрацювання деталей. Засоби закінчення твору у дереві</p> <p>Особливості збереження. Особливі умови збереження. Приклади дерев'яних творів у творчості різних художників.</p>

			<p>Практична робота. Вправа 1. Формування та відливка по простій кусковій формі. «Доведення гіпсової моделі».</p>
22	<p>Розуміє основи композиції. Поняття об'ємів і пауз, об'єму та площини плінту, контрастів та рівноваги. Емоційне сприйняття об'ємів.</p> <p>Знає засобами скульптурної пластики, як втілювати у життя ідеї твору втілює композицію з використанням різноманітних технік скульптурної пластики</p> <p>Характеризує твір мистецтва з точки зору технічного виконання, особливостей роботи художніми матеріалами та обраної техніки.</p> <p>Виявляє різницю між технічними особливостями використання різних скульптурних технік.</p>	<p>1.2. Лекція-бесіда на тему «Художній образ у скульптурній композиції. Композиція на площині. Види рельєфів. Ритм, динаміка, контраст в скульптурному орнаменті». Засвоєння принципів розробки та втілення композицій. Орнамент. Формування знань різновидів орнаменту України та різних народів.</p> <p>Практична робота. Вправа 1. Доповідь на тему «Етнічні орнаменти» вид доповіді-реферат 3-4 аркуша. Студент доповідає та обговорює обрану тему з групою та керівником, характеризує підбрану наочну інформацію.</p> <p>Вправа 2. Розробка та втілення в глині або пластиліні орнаменту на площині по заданих темах. Тема: Геометричний орнамент, Рослинний орнамент (ритм, динаміка, контраст) Матеріал: глина, пластилін. Розмір: 15x40 см</p> <p>Вправа 3. Формування та відливка по простій формі однієї композиції за вибором. «Доведення гіпсової моделі». (тонування): пояснення способу формування відливки, зняття швів.</p>	
36	Змістовий модуль №2: Прихована структура композиційної площини. Закони та засоби гармонізації композиційної площини.		
16	<p>Розуміє зв'язок теорії та практики у вивченні основ композиції для рішення</p>	<p>2.1. Лекція-бесіда на тему «Основи скульптурної композиції». Види композиції. Закони та засоби гармонізації</p>	

	<p>пластичного зв'язку рослинного світу зі світом тварин у стилістичній єдності</p> <p>Знає терміни та загальні поняття теорії композиції, закони та засоби гармонізації композиційної площини. основні засоби виразності скульптури</p> <p>Називає наводить приклади відомих витворів мистецтва в царині скульптури;</p> <p>Виконує низький рельєф</p> <p>Презентує вміння будувати композиційну рівновагу як у роботі із простими і ясними фігурами, так і у роботі зі складними елементами.</p> <p>Визначає важливість композиційної рівновагу у творі образотворчого мистецтва, прослідковує й аналізує її у творах митців, розуміє її як «кістяк», «фундамент» твору мистецтва.</p> <p>Усвідомлює головні аспекти рельєфного скорочення та деформування форми.</p> <p>Розрізняє види рельєфу, жанри</p> <p>Проводить аналогії з всесвітньо відомими скульптурними зразками</p> <p>Застосовує пластичні та просторові рішення основних принципів вирішення фронтальної композиції</p> <p>Виконує вправи для опанування головних принципів організації</p>	<p>композиційної площини у рельєфі, та засоби компоновання об'ємів у просторі.</p> <p>Бесіда на тему анімалістка в скульптурі.</p> <p>Розуміння поняття «Композиція» (от лат. compositio — складання, з'єднання, поєднання). Види композиції — фронтальна, об'ємна, глибино-просторова (об'ємно-просторова). Короткий історичний екскурс з композиції. Розуміння композиції у різні епохи.</p> <p>Композиційна схема як внутрішня структура, «скелет» композиції. Композиція то не лише естетика зовнішньої форми та деталей, а й кропітка робота з побудови гармонійної та дієвої внутрішньої структури. Структурні елементи композиції — квадрат, трикутник, аморфна форма; їх семантичні, пластичні та композиційні властивості.</p> <p>Композиційний центр (його зв'язок та відмінність з геометричним центром). Поняття «Золотого перетину».</p> <p>Сприймання композиції; стилізація, трансформація, пропорція. Станкова та монументальна скульптурні композиції.</p> <p>Закони гармонізації композиційної - закон цілісності та єдності, закон актуальності та доцільності, закон супідрядності частин в цілому, закон рівноваги.</p> <p>2.2. Організація композиції рельєфу керуючись законом рівноваги та його втілення в композиції Рослинно-анімалістичному орнаменті</p> <p>Практична робота.</p> <p>Вправа 1. Доповідь на тему «Рельєф як вид мистецтва з давнини до сучасності » вид докладу-реферат 3-4 аркуша. Студент доповідає та обговорює обрану тему з групою та</p>
--	---	--

	<p>фронтального рельєфу Володіє Навичками ліплення низького рельєфу Розуміє закономірності композиційної рівноваги інтервалів між композиційними елементами, різних за розміром, тоном і кольором мас, зв'язок елементів між собою та із площиною. Знає роль національної стилістики у скульптурних творах та враховує в процесі виконання власних творів; Характеризує основні засоби виявлення орнаменталістики у творі Виявляє особистісну потребу в творчій самореалізації через створення скульптурних творів.</p>	<p>керівником, характеризує підібрану наочну інформацію. Вправа 2. Розробка ескізів та виконання Рослинно-аніمالістичного орнаменту, виявлення рівноваги фігур заданої величини, рельєфне рішення. Організація та вирішення пластичного зв'язку рослинного світу зі світом тварин у стилістичній єдності. В інтер'єрі, з прив'язкою до приміщення (рельєф), фронтальне рішення. Вже на цьому етапі студент повинен знати такі явища, як композиційний центр (його відмінність від геометричного центру), способи його знаходження, загальну інформацію щодо золотого перетину, силових ліній та зорових (фокальних) центрів, інші необхідні елементи композиції (вхід, замок). Тема: Рослинно-аніمالістичний орнамент Матеріал: глина, пластилін. Розмір: 15x40 см Вправа 3. Зняття гіпсової форми гіпс Г-10 розробленого Рослинно-аніمالістичного орнаменту, виконання одноразової форми. Підготовка форми для відливу моделі, зачистка, змазування, установка. Відлив моделі, «розколот» форми. Зачистка та доведення гіпсової моделі. Тонування.</p>
20	<p>Виконує практичні завдання, у яких демонструє розуміння об'ємно-просторові, його видів, ролі та побудови ритмічного ладу. Розрізняє види пластичного рішення та їх характеристику. Усвідомлює роль взаємодії скульптурного твору з середовищем</p>	<p>2.3. Поняття ритму та взаємодії об'ємів у просторі, організація простору в інтер'єрі. Виготовлення каркасу. На цьому етапі студенти виходять на вправи, в яких вирішують композиційну рівновагу та компоновання об'ємів у просторі. Вони долучаються до більш складної роботи над вирішенням ескізів станкової композиції на завдану тему. Обов'язковою є ескізна частина, що складається із створення попередніх ескізів із різною задачею – графічні лінійні ескізи, тональні ескізи</p>

	<p>Розуміє такі поняття як стилізація, силует, особливості побудови ритмічного ряду</p> <p>Проводить ескізну частину, що передуює власне практичному виконанню вправи; розуміє її важливість для процесу роботи над композицією та пошуку найліпшого варіанту вирішення задуму.</p> <p>Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиції при роботі</p>	<p>(вирішення загальних тональних плям та світлотіні), об'ємно-просторові ескізи. До практичної роботи підключається активна дослідницька робота з пошуку аналогів до поточної теми. Обов'язковим є ознайомлення студентів із творами митців, від давнини до сьогодення, у яких чітко та наочно проглядалася б робота над побудовою твору. Завдання спрямовуються на дослідницьку складову, вирішення композиції з різних матеріалів. До перегляду рекомендується мистецтво Давнього Єгипту та Греції, Месопотамії, де декоративно-знакова форма вирішувала функції сакрального мистецтва також твори митців Новітнього часу, наприклад А. Архипенка, О. Родена, А. Майоля, Г. Мура, Д. Джакометті.</p> <p>Вправа 1. Доповідь на тему «Змінювання вирішення пластики у скульптурі, призначення та роль монументальної скульптури в суспільстві» вид доповіді-реферат 3-4 аркуша. Студент доповідає та обговорює обрану тему з групою та керівником, характеризує підбрану наочну інформацію.</p> <p>Вправа 2. Збір матеріалу для виконання об'ємно-просторової композиції на задану тему. Розробка у графічному та об'ємному варіанті ідеї.</p> <p>Тема: Гератологічна композиція створення міфічної тварини. Засвоєння поняття об'ємної композиції: трьох вимірність, зв'язок силуету з об'ємом, розвиток уяви. Різниця між безпосереднім спостереженням та скульптурним зображенням.</p> <p>Матеріал: дрiт, деревина, то що</p> <p>Розмір: 20x40 см</p>
--	---	--

44	<p align="center">Змістовий модуль №3: Об'єм та простір. Види контрасту та їх роль у композиції.</p>
	<p>Усвідомлює роль контрасту у скульптурі Розрізняє види контрасту та їх дію в композиції. Проводить паралель між своєю творчістю та відомими творами Застосовує знання щодо видів контрасту на практиці при виконанні практичних вправ. Може побудувати композицію, спираючись на підходящий до задуму та концепції вид контрасту. Характеризує твори видатних митців або сучасників з точки зору композиційної схеми та ролі контрасту у них. Завдання вирішити завдання на рівновагу, гармонію, дисонанс, використовуючи комбінації різноманітних об'ємів. Виявлення головного та другорядного в композиції.</p> <p>3.1. Контраст та силует у скульптурі. Тема контрасту є дуже важливою для скульптурного рішення композиції. Саме контраст є найважливішим засобом підкреслення головного у композиції – її центру. Завдання цього модулю тісно пов'язані із дисципліною «Скульптура». На даному етапі студенти повинні усвідомлювати такі поняття, як види контрасту, контрастні відношення, «ієрархія» контрастів в Об'ємі та площині. Важливим є ознайомлення студентів з діяльністю відомих скульпторів. Наприклад, Мікеланджело Буаноротті, Джакомо Манцу, Емілія-Антуана Бурделя, у творах яких велике значення має контраст об'ємів маленького та великого. Твори символістів, імпресіоністів та модерністів, які експериментували з можливостями форми, текстури та контрастів. Також дуже важливим є ознайомлення із творами образотворчого мистецтва первісної культури та Давнього світу, де скульптура мала символічну знакову роль, мистецтво підпорядковувалося певним канонам.</p> <p>Практична робота. Вправа 1. Доповідь на тему «Творчість скульпторів модерністів середини ХХ стор.» вид доповіді-реферат 3-4 аркуша. Студент доповідає та обговорює обрану тему з групою та керівником, характеризує підібрану наочну інформацію. Вправа 2. Розробка та створення «Об'ємної одно фігурної композиції з контрастних об'ємів на асоціації». Вправа спрямована на образне рішення в скульптурі, можливість виразити почуття, емоцію, подію або стан, мовою пластики. Композиція може бути вирішена у вигляді абстрактної</p>

		<p>пластики.</p> <p>Ескізування, створення каркасу з дроту, набір гіпсової маси для створення форм та об'ємів, шліфування, тонування.</p> <p>Тема: «Об'ємна одно фігурна композиція з контрастних об'ємів на асоціації».</p> <p>Матеріали: гіпс, дріт</p> <p>Розмір: h 20-40 см</p> <p>Вправа 3. Доповідь на тему «Українська скульптури ХХ ст. » вид докладу-реферат 3-4 аркуша. Студент доповідає та обговорює обрану тему з групою та керівником, характеризує підбрану наочну інформацію.</p> <p>Вправа 4. Розробка та створення Об'ємної одно фігурної композиції зі спокійним силуетом. Вирішення фігуративної композиції спрямоване на можливість студента переробити силует людини, створивши цілісну композицію та поєднання різних матеріалів.</p> <p>Тема: Одно фігурна композиція зі спокійним силуетом, глибокі емоції</p> <p>Матеріали: дріт, дерево, камінь, тканина.</p> <p>Розмір: h 20-40 см.</p>
	44	Змістовий модуль №4: Форма і зміст композиції.
	16	<p>Називає основні засоби виразності композиції в скульптурі</p> <p>Виконує симетричні, асиметричні, статичні, динамічні, врівноважені площинні та об'ємні скульптурні композиції</p> <p>4.1. Рух в житті. Побудова руху в скульптурній композиції (на площині) барельєф. Наприкінці року студенти вже повинні оволодіти основними поняттями та навичками для виконання закінченого скульптурного твору, вони мають навички щоб знаходити та характеризувати засоби виразності у скульптурних творах, наводити приклади використання</p>

	<p>Уміє врівноважувати частини скульптурної композиції, виділяти сюжетно-композиційний центр</p> <p>Презентує обізнаність у сфері художньої літератури; уміння репрезентувати її через художні пластичні образи.</p> <p>Усвідомлює сутність станкової композиції при вирішенні сюжету, концептуальну складову.</p> <p>Створює сучасні скульптурні твори різних мистецьких стилів та напрямів з доступних матеріалів</p> <p>Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиції при роботі над поточною справою.</p> <p>Виконує проект, майстер-клас з обраної теми, може оформити та презентувати власні скульптурні твори.</p> <p>Володіє різними інструментами та скульптурними матеріалами</p> <p>Розуміє роль символів в орнаментах народів світу, форму та зміст композиції</p> <p>Знає основні засоби виявлення головного та другорядного в скульптурній композиції</p> <p>Характеризує види скульптури за призначенням</p>	<p>різних видів скульптури, аргументувати особливості вибору композиційних принципів і засобів у скульптурних творах різних етнокультурних регіонів, характеризувати вплив композиції, засобів виразності та обраних матеріалів на зовнішній вигляд власного твору, уміти стилізувати скульптурні зображення;</p> <p>Практична робота.</p> <p>Вправа 1. Доповідь на тему «Українська скульптура ХХ ст. » Вид доповіді-реферат 3-4 аркуша. Студент доповідає та обговорює обрану тему з групою та керівником, характеризує підбрану наочну інформацію.</p> <p>Вправа 2. Доповідь на тему «Етнічні легенди та їх відображення у рельєфі різних народів » вид доповіді-реферат 3-4 аркуша. Студент доповідає та обговорює обрану тему з групою та керівником, характеризує підбрану наочну інформацію.</p> <p>Вправа 3. Одноплановий барельєф з виявом етнічних мотивів. Знайти органічну комбінацію традиційних законів композиції і народного мистецтва. Виконати рішення однопланового рельєфу. (На побудову руху)</p> <p>Тема: Етнічні міфи, казки, легенди.</p> <p>Матеріал: глина, пластилін</p> <p>Розмір: 20x30 см</p> <p>Вправа 4. Зняття гіпсової форми гіпс Г-10 розробленого Однопланового барельєфа з виявом етнічних мотивів, виконання одноразової форми. Підготовка форми для відливу моделі, зачистка, змазування, установка. Відлив моделі, «розколот» форми. Зачистка та доведення гіпсової моделі.</p>
--	--	---

	<p>Виявляє особливості вибору композиційних принципів і засобів у скульптурних творах різних етнокультурних регіонів.</p>	Тонування.
28	<p>Виконує практичні завдання, у яких демонструє розуміння об'ємно-просторові, його видів, ролі та побудови ритмічного ладу.</p> <p>Розрізняє види пластичного рішення та їх характеристику.</p> <p>Усвідомлює роль взаємодії скульптурного твору з середовищем</p> <p>Розуміє такі поняття як стилізація, силует, особливості побудови ритмічного ряду</p> <p>Проводить ескізу частину, що передуватиме власне практичному виконанню вправи; розуміє її важливість для процесу роботи над композицією та пошуку найліпшого варіанту вирішення задуму.</p> <p>Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиції при роботі</p>	<p>4.2 Стилізація пластичної форми в круглій скульптурі. використовує прийоми побудови орнаментальної композиції та декорування (переноси, чергування, обертання, симетрію, ритм) обирає декоративні техніки для оздоблення композиції. Дотримання законів підпорядкування другорядного цілому.</p> <p>Вправа 1. Доповідь на тему «Українська скульптура ХХ ст.» Вид доповіді-реферат 3-4 аркуша. Студент доповідає та обговорює обрану тему з групою та керівником, характеризує підбрану наочну інформацію.</p> <p>Вправа 2. Курсова робота Об'ємна одно фігурна композиція на вирішення фігури з аксесуарами та одягом. Пластика фігури повинна відображати задану тематику, стан урочистості. Складати єдине композиційне ціле. Рішення композиції може бути як фігуративним та і абстрактним, що долучає студента до поширеної творчості та пошуків вдалого рішення для найбільш виразного втілення задуму.</p> <p>Тема: Об'ємно-просторова композиція з аксесуарами.</p> <p>Розмір: h 20-30см</p> <p>Матеріал: глина, пластилін</p> <p>Вправа 3. Курсова робота (продовження) Зняття гіпсової форми гіпс Г-10 розробленої Об'ємно-просторової композиції з аксесуарами, виконання одноразової форми. Підготовка форми для відливу моделі, зачистка, змазування, установка. Відлив моделі, "розколот" форми.</p>

			Зачистка та доведення гіпсової моделі. Тонування, експонування.
Всього за рік 156			

II КУРС (СКУЛЬПТУРА)			
	год.	Очікувані результати (компетенції)	Зміст навчального матеріалу
II КУРС III СЕМЕСТР			
	34	Змістовий модуль №1: Основи технології та матеріалознавства.	
	20	<p>Презентує володіння усіма вивченими композиційними прийомами та законами гармонізації композиції в об'ємі через виконання практичної вправи по створенню декоративної вази</p> <p>Усвідомлює художню цінність декоративно-прикладного мистецтва, його естетичне й філософське обґрунтування.</p> <p>Застосовує досвід стилізації при створенні декоративних композицій.</p> <p>Знає основні характеристики декоративного мистецтва, його види, короткі історичні відомості.</p> <p>Розуміє вплив форми, композиції, на зовнішній вид виробу та його практичність</p> <p>Характеризує особливості вибору</p>	<p>1.1. Декоративно-прикладне мистецтво, як вид художньої діяльності, виявлення головного та другорядного композиції. Декоративна композиція на співвідношення та взаємодію мас . Студент повинен розробити композицію яка матиме гармонійну форму та утилітарний характер. Перед виконанням цієї вправи зі студентами необхідно провести бесіду на тему абстрактного «Декоративно-прикладне мистецтво з точки зору скульптурного підходу» Впродовж проходження теми, потрібно розкрити зв'язок декоративно-прикладного мистецтва з скульптурою, архітектурою, графікою, та іншими видами мистецтва</p> <p>Практична робота.</p> <p>Вправа 1. Доповідь на тему «Українське декоративно-прикладне мистецтво XXI ст.» вид докладу-реферат 3-4 аркуша. Студент доповідає та обговорює обрану тему з групою та керівником, характеризує підбрану наочну інформацію.</p> <p>Вправа 2. Ескізування. Декоративна ваза. Вирішення взаємодії форми і простору, форми та її функціоналу.</p>

	<p>форми, матеріалів у творах декоративно-прикладного мистецтва різних народів</p> <p>Виявляє обізнаність у сфері декоративно-прикладного мистецтва, його напрямків та видатних представників.</p> <p>Застосовує інформаційні джерела в пошуковій діяльності.</p>	<p>Вирішувати єдину форму як деталь декору у єдиному стилі. Потрібно створити таку форму щоб витвір мав скульптурний початок, та виявляв ознаки декоративно-прикладного мистецтва. Виконання вази одразу у матеріалі. Сушка вази, випал виробу.</p> <p>Тема: Ваза, декоративно-прикладне рішення форми.</p> <p>Матеріал: Шамот</p> <p>Розмір: h 30-40 см.</p>
14	<p>Називає Види композиційних прийомів</p> <p>Виконує вправи для опанування прийомами для виразності в композиції</p> <p>Добирає навички та техніки ліплення різних видів барельєфів</p> <p>Презентує винахідливість у виборі стилістики для виконання завдання задуманого твору</p> <p>Визначає цілісність головного у композиції</p> <p>Усвідомлює художню цінність мистецтва колажу, його естетичне й філософське обґрунтування.</p> <p>Розрізняє види рельєфів</p> <p>Проводить аналогії світових майстрів давнини та сучасності</p> <p>Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиційної площини при роботі над поточною справою</p>	<p>1.2. Композиційні прийоми виразності в скульптурній композиції. Створення рельєфної композиції від задуму до втілення у матеріалі із врівноваженою композицією та елементами, підібраними таким чином (ритм, рівновага), аби вони утворювали взаємозв'язок. Практичному виконанню завдання повинна передувати коротка бесіда з теорії рельєфу у скульптурі - видів (барельєф, горельєф, контр рельєф), коротких історичних відомостей та видатних представників.</p> <p>Вправа 1. Доповідь на тему «Рельєф у скульптурі давнини, та його відголоски у ХХ ст.» вид доповіді-реферат 3-4 аркуша. Студент доповідає та обговорює обрану тему з групою та керівником, характеризує підібрану наочну інформацію.</p> <p>Вправа 2. Ескізування та ліплення в розмірі горельєфа на динаміку з урахуванням пластичних властивостей бетону .</p> <p>Задача: засвоювати композиційні пластичні прийоми, котрі допомагають виразити основні принципи динаміки. Опанування прийомами ліплення горельєфа, основними пластичними ходами.</p> <p>Тема: Фігуративний горельєф на динаміку.</p> <p>Матеріал: глина, пластилін</p>

	<p>Виконує ескізи та начерки для задуму</p> <p>Володіє технікою ліплення рельєфу</p> <p>Розуміє специфічні естетичні, концептуальні та естетичні особливості декоративної пластики</p> <p>Знає види декоративної пластики, методи створення та видатних представників цього напрямку, історичні відомості.</p> <p>Характеризує взаємозв'язок між скульптурою давнини та сучасності</p> <p>Виявляє головне на супідрядне в композиції.</p>	<p>Розмір: 15-40 см</p> <p>Вправа 3. Зняття гіпсової форми з Фігуративний горельєф на динаміку, зачистка форми та приготування для набивка цементом. Набивка цементом, «розколот» форми, «доведення» композиції.</p> <p>Матеріали: гіпс, цемент.</p>
36	Змістовий модуль №2: Рух в житті. Побудова руху в композиційній площині і просторі.	
18	<p>Називає притаманні динамічній скульптурі пластичні прийоми для виявлення її виразності</p> <p>Виконує завдання розуміючи структуру створення та ведення практичної роботи (композиції) починаючи від ескізування, завершуючи втіленням у матеріалі</p> <p>Добирає нові навички роботи з деформуванням форми на площині</p> <p>Презентує наявність розуміння співвідношення мас та ритмів у рельєфі</p> <p>Визначає другорядні та супідрядні елементи композиції</p>	<p>2.1 Рух в житті. Побудова руху в скульптурної композиції (на площині) барельєф. Вирішення двопланової композиції яке сприятиме більш глибокому розумінню структури побудови рельєфної композиції та оволодінням новими прийомами ліплення для більш виразного відображення задуму. Студент зможе закріпити на практиці надбані до цього навички які сприятимуть більш поглибленому оволодінню майстерністю. Практична робота.</p> <p>Вправа 1 . Доповідь на тему «Роль скульптури в сучасному міському середовищі» вид доповіді-реферат 3-4 аркуша. Студент доповідає та обговорює обрану тему з групою та керівником, характеризує підбрану наочну інформацію.</p> <p>Вправа 2 . Виконання двопланового горельєфа. Створення та</p>

	<p>Усвідомлює значимість рельєфу у сучасному міському середовищі</p> <p>Розрізняє види побудови композиції на площині</p> <p>Проводить аналогії вирішення пластичного язика рельєфів різних епох</p> <p>Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиційної площини при роботі над поточною справою</p> <p>Виконує розроблену композицію від ескізування до переведення у матеріал</p> <p>Володіє навичками роботи з обраним матеріалом</p> <p>Розуміє естетичну цінність рельєфу</p> <p>Знає історичні відомості та авторів в творчості яких важливу роль відіграє рельєф</p> <p>Характеризує притаманні рельєфній композиції закони виразності</p> <p>Виявляє у своїй роботі на композицією актуальність обраної теми.</p>	<p>вирішення руху, динаміки, ритму, спів підрядності та гармонізації об'ємів на площині.</p> <p>Тема: За творами світової літератури</p> <p>Розмір: 20x50 см</p> <p>Матеріал: глина, пластилін</p> <p>Вправа 3. Зняття гіпсової форми з двопланового горельєфа, зачистка форми та приготування до лиття гіпсу. Відлив по формі, «розколот» форми, доведення композиції, тонування</p> <p>Матеріали: гіпс, акрилові фарби.</p>
18	<p>Називає Види композиційних прийомів</p> <p>Виконує вправи для опанування приемами для виразності в композиції</p> <p>Добирає навички та техніки ліплення різних видів скульптури</p> <p>Презентує винахідливість у виборі</p>	<p>2.2 Типовий образ у звичайних ситуаціях. Об'ємна однофігурна композиція. «Людина сучасності». Засвоєння поняття об'ємної композиції: трьох вимірність, зв'язок силуету з об'ємом, розвиток уяви. Різниця між безпосереднім спостереженням та скульптурним зображенням.</p> <p>Вправа 1 . Доповідь на тему «Актуальність обраної теми,</p>

	<p>стилістики для виконання завдання задуманого твору</p> <p>Визначає цілісність головного композиції</p> <p>Усвідомлює художню цінність мистецтва колажу, його естетичне й філософське обґрунтування.</p> <p>Розрізняє етапи роботи та створення композиції</p> <p>Проводить аналогії світових майстрів давнини та сучасності</p> <p>Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиційної площини при роботі над поточною вправою</p> <p>Виконує ескізи та начерки для задуму</p> <p>Володіє технікою ліплення круглої композиції</p> <p>Розуміє специфічні естетичні, концептуальні та естетичні особливості декоративної пластики</p> <p>Знає види декоративної пластики, методи створення та видатних представників цього напрямку, історичні відомості.</p> <p>Характеризує взаємозв'язок між скульптурою давнини та сучасності</p> <p>Виявляє головне на супідрядне в</p>	<p>світові зразки сучасності в мистецтві» вид доповіді-реферат 3-4 аркуша. Студент доповідає та обговорює обрану тему з групою та керівником, характеризує підбрану наочну інформацію.</p> <p>Вправа 2. Курсова робота. Створити одно фігурну об'ємно-просторову композицію на тему «Людина сучасності».</p> <p>Задача: вирішення образу представника сучасної простої людини у характерному оточенні (антуражі). Може бути якась професія як широке поняття – скульптор, лікар, архітектор, слюсар, спортсмен. Попередні замальовки та нариси є обов'язковими. Завдання виконується у матеріалі. Створення каркасу, набір та вирішення форм і пропорції гіпсом, з включення металевих елементів.</p> <p>Тема: «Людина сучасності».</p> <p>Матеріал: гіпс, дріт</p> <p>Розмір: h 30-40 см</p>
--	---	--

	композиції.	
II КУРС IV СЕМЕСТР		
34	Змістовий модуль №3: Художній образ у композиції.	
18	<p>Називає наводить приклади відомих витворів мистецтва в царині скульптури; Виконує композицію для барельєфу Презентує вміння будувати композиційну рівновагу як у роботі із простими і ясними фігурами, так і у роботі зі складними елементами. Визначає важливість композиційної рівновагу у творі образотворчого мистецтва, прослідковує й аналізує її у творах митців, розуміє її як «кістяк», «фундамент» твору мистецтва. Усвідомлює головні аспекти рельєфного скорочення та деформування форми. Розрізняє види рельєфу, жанри Проводить аналогії з всесвітньо відомими скульптурними зразками Застосовує пластичні та просторові рішення основних принципів вирішення фронтальної композиції Виконує вправи для опанування головних принципів організації фронтального барельєфу Володіє навичками ліплення барельєфу</p>	<p>3.1 Розвиток художнього бачення з використанням рівноваги, контрасту та пластичного мотиву в рішенні задуму композиції. Задача: Знайти кульмінацію літературного твору, яка розкриває його головну ідею. Спробувати виразити цю ідею мовою пластики двопланового барельєфу. Розробити мовою пластики основну сюжетну лінію для більш цілісного сприйняття відтворення обраного образу. Вивчення творів світових майстрів, аналіз творчості використання прийомів у своїх композиціях. Вправа 1. Доповідь на тему «Пластична мова скульптури початку ХХ ст.» вид доповіді-реферат 3-4 аркуша. Студент доповідає та обговорює обрану тему з групою та керівником, характеризує підбрану наочну інформацію. Вправа 2. Виконання двопланового барельєфу за мотивами творів світової літератури. Ця вправа спонукатиме студента до більш детального вивчення образу та обраної теми, що допоможе знайти вдале рішення для «мови» пластики у композиції. Тема: Двоплановий барельєф за мотивами творів світової літератури. Розмір: 20x40 см Матеріал: глина, пластилін Вправа 3. Зняття гіпсової форми з двопланового барельєфу, зачистка форми та приготування для набиття цементом.</p>

	<p>Розуміє закономірності композиційної рівноваги інтервалів між композиційними елементами, різних за розміром, тоном і кольором мас, зв'язок елементів між собою та із площиною.</p> <p>Знає роль національної стилістики у скульптурних творах та враховує в процесі виконання власних творів;</p> <p>Характеризує основні засоби виявлення орнаменталістики у творі</p> <p>Виявляє особистісну потребу в творчій самореалізації через створення скульптурних творів.</p> <p>Презентує володіння усіма вивченими композиційними прийомами та законами гармонізації композиції в об'ємі через виконання практичної вправи по створенню декоративної вази.</p>	<p>Набиття цементом, «розколот» форми, доведення композиції.</p> <p>Матеріали: гіпс, цемент.</p>
16	<p>Усвідомлює художню цінність декоративно-прикладного мистецтва, його естетичне й філософське обґрунтування.</p> <p>Застосовує досвід стилізації при створенні декоративних композицій.</p> <p>Знає основні характеристики декоративного мистецтва, його види, короткі історичні відомості.</p> <p>Розуміє вплив форми, композиції, на</p>	<p>3.2 Об'ємна композиція зі спокійним силуетом. Тема: «Ескіз декоративної форми для інтер'єру». вирішення взаємодії форми і простору, форми та її функціоналу. Вирішувати єдину форму як деталь декору у єдиному стилі. вирішувати завдання на рівновагу, гармонію, дисонанс, використовуючи комбінації різноманітних об'ємів. Виявлення головного та другорядного в композиції</p> <p>Вправа 1. Доповідь на тему «Інсталяція як вид мистецтва» вид докладу-реферат 3-4 аркуша. Студент доповідає та обговорює обрану тему з групою та керівником, характеризує</p>

	<p>зовнішній вид виробу та його практичність</p> <p>Характеризує особливості вибору форми, матеріалів у творах декоративно-прикладного мистецтва різних народів</p> <p>Виявляє обізнаність у сфері декоративно-прикладного мистецтва, його напрямків та видатних представників.</p> <p>Застосовує інформаційні джерела в пошуковій діяльності.</p>	<p>підібрану наочну інформацію.</p> <p>Вправа 2. Створити одно фігурну об'ємно-просторову композицію на тему «Ескіз декоративної форми для інтер'єру.» Задача: Гармонізація об'єму та форми у просторі. Попередні замальовки та нариси є обов'язковими.</p> <p>Тема: «Ескіз декоративної форми для інтер'єру»</p> <p>Матеріал: глина, пластилін</p> <p>Розмір: h 30-49 см</p> <p>Вправа 3. Зняття гіпсової форми «Ескіз декоративної форми для інтер'єру» зачистка форми та приготування до лиття гіпсу. Відлив по формі, «розколот» форми, доведення композиції, тонування.</p> <p>Матеріали: гіпс, акрилові фарби.</p>
44	Змістовий модуль №4: Інтер'єр. Фронтальне рішення.	
22	<p>Усвідомлює роль та виразні можливості ритму в образотворчому мистецтві та станковому живопису зокрема.</p> <p>Презентує знання, уміння та навичку щодо побудови композиційного ескізу, отриманні ще на першому курсі навчання при проходженні теми «Поняття ритму. Види ритму та їх можливості в образотворчому мистецтві. Пошук аналогів в історії образотворчого мистецтва із яскраво вираженим ритмом» та розвинуті з урахуванням ускладнення актуальної теми (програма</p>	<p>4.1 Об'ємна композиція зі спокійним силуетом. Тема: «Пори року» Рішення: об'ємно-просторове. Задача: вирішити фігуру людини з елементами, котрі будуть відповідати поняттю "Пори року". Виразити тему крізь конкретні пластичні форми. вирішення композиційної рівноваги загальних мас та ритму. Вправа ставить ціллю припущення студентом різних варіантів вирішення композиції.</p> <p>Вправа 1. Доповідь на тему «Сюжетні композиції у скульптурі» вид докладу-реферат 3-4 аркуша. Студент доповідає та обговорює обрану тему з групою та керівником, характеризує підібрану наочну інформацію.</p> <p>Вправа 2. Розробка, ескізування одно фігурної композиції зі спокійним силуетом.</p>

	<p>будується по системі «від простого до складного»).</p> <p>Визначає як побудова ритму в композиції може допомогти вирішити різні задачі динаміки та руху в окремих сюжетних навантаженнях.</p> <p>Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиційної площини при роботі над поточною вправою.</p> <p>Виконує завдання застосовуючи знання з композиції отримані досі</p> <p>Володіє знаннями побудови просторової композиції та поняттям ритму</p> <p>Розуміє етапи створення об'ємної композиції</p> <p>Знає техніки виявлення виразності</p> <p>Характеризує свою роботу та ставиться до неї критично</p> <p>Називає Види композиційних прийомів.</p>	<p>Тема: «Пори року»</p> <p>Матеріал: глина, пластилін</p> <p>Розмір: 30-40см</p> <p>Вправа 3. Зняття гіпсової форми одно фігурної композиції зі спокійним силуетом, зачистка форми та приготування до відливки з гіпсу. Відлив по формі, «розколот» форми, доведення композиції.</p> <p>Матеріали: гіпс, цемент (за вибором)</p> <p>Вправа 3. Розробка презентації для композиції в сучасному інтер'єрі. Презентація повинна бути виконана за допомогою комп'ютерних додатків. Така вправа допоможе більш цілісно відобразити задум автора, а також сприятиме поєднанню навиків дизайнера-скульптора. Робота повинна мати вигляд роздрукованих кольорових фотографії (2-3) формату А-4, та бути поданими на планшеті.</p>
22	<p>Виконує вправи для опанування прийомами для виразності в композиції</p> <p>Добирає навички та техніки ліплення різних видів барельєфів</p> <p>Презентує винахідливість у виборі стилістики для виконання завдання задуманого твору</p> <p>Визначає цілісність головного</p>	<p>4.2 Кругла скульптура в інтер'єрі. Пластичні прийоми та вирішення просторових взаємодії у композиції. Вивчення простору та його впливу на скульптуру, їх поєднання та доповнення, як оточення впливає на форму скульптури та навпаки. Гармонізація простору. Вирішення одно фігурної композиції з включенням в інтер'єр. Вираження свого задуму в об'ємно-просторової композиції по заданій темі. Студент повинен гармонійно поєднати різні матеріали за фактурою,</p>

	<p>композиції</p> <p>Усвідомлює художню цінність мистецтва колажу, його естетичне й філософське обґрунтування.</p> <p>Розрізняє види різних скульптурних матеріалів</p> <p>Проводить аналогії світових майстрів давнини та сучасності</p> <p>Застосовує усі отримані раніше знання, уміння та навички гармонізації композиційної площини при роботі над поточною справою</p> <p>Виконує ескізи та начерки для задуму</p> <p>Володіє технікою ліплення рельєфу</p> <p>Розуміє специфічні естетичні, концептуальні та естетичні особливості декоративної пластики</p> <p>Знає види декоративної пластики, методи створення та видатних представників цього напрямку, історичні відомості.</p> <p>Характеризує взаємозв'язок між скульптурою давнини та сучасності</p> <p>Виявляє головне на супідрядне в композиції.</p>	<p>кольором тощо, також дозволяється додавання світла або звуків</p> <p>Вправа 1. Доповідь на тему «Актуальність включення скульптури в сучасному інтер'єрі» вид доповіді-реферат 3-4 аркуша. Студент доповідає та обговорює обрану тему з групою та керівником, характеризує підбрану наочну інформацію.</p> <p>Вправа 2. Розробка, ескізування одно фігурної композиції для інтер'єру з прив'язкою.</p> <p>Тема: Однофігурна композиція зі спокійним силуетом для інтер'єру з прив'язкою.</p> <p>Розмір: h 30-40 см</p> <p>Матеріал за вибором: Дріт, деревина, гіпс, цемент, тканина, тощо.</p> <p>Вправа 3. Розробка презентації для композиції в сучасному інтер'єрі. Презентація повинна бути виконана за допомогою комп'ютерних додатків. Така вправа допоможе більш цілісно відобразити задум автора, а також сприятиме поєднанню навиків дизайнера-скульптора. Робота повинна мати вигляд роздрукованих кольорових фотографії (2-3) формату А-4, та бути поданими на планшеті.</p>
Всього за рік 148 год.		

Рекомендована література:

1. Акимова Л. И., Дмитриева Н. А. Античное искусство. М., 1988.
2. Алешина Л. С., Яворская Н. В. Искусство Югославии. М., 1966.
3. Алпатов М.В; Ростовцев Н. Н., сост. Искусство. Т. 1–2. М., 1987–88.
4. Андросов С. О. Андреа Верроккьо. СПб., 1984.
5. Андросов С. О. Донателло. М., 1986.
6. Аникин В. В. Памятник гренадерам, павшим под Плевной. М., 1986.
7. Аране Н. М., Мытарева К. В., Персианова О. М., Шапиро Ю. Г. 50 кратких биографий мастеров западноевропейского искусства. СПб., 1968.
8. Арган Д. К. История итальянского искусства. Т. 1–2. М., 1990.
9. Архипов Н. И., Раскин А. Г. Бартоломео Карло Расстрели. М.-СПб., 1964.
10. Бакушинский А. Б. Н. А. Андреев. М., 1939.
11. Безрукава М. И. Вяйне Аалтонен. М., 1981.
12. Белов Т. Д. Геракл в борьбе со львом. СПб., 1960.
13. Бетхер-Остренко И. Ю., Лисаевич И. И. Скульптура Ленинграда. М.-СПб., 1965.
14. Борисова З.Г. Лувр. Париж. Скульптура. М., 1984.
15. Борисовская Н. А. Сто памятных дат. 1989. М., 1988.
16. Борьба за реалистическое искусство в зарубежных странах. М., 1975.
17. Бритова Н. Пракситель. М., 1958.
18. Бродский Б. И. Романтические ведуты. М., 1966.
19. Бродский Б. И., Варшавский А. С. Века, скульпторы, памятники. М, 1962.
20. Буслович Д. С. Люди. Герои. Боги. СПб., 1992.
21. Быков В. Е., Каптерева Т. П. Искусство Франции XVII века. М., 1969.
22. Бычков Ю. А., Крауц Т. И. С веком наравне. Т.5. М., 1986.
23. Вагнер Л. А. ...Вхожу, ваятель, в твою мастерскую. М., 1976.
24. Вазари Д. Жизнеописания наиболее знаменитых живописцев, ваятелей и зодчих. Т. I, М., 1956.

25. Валериус С. С. Скульптура нового мира. М., 1970.
26. Варшавский А. С. Пелика с ласточкой. М., 1971.
27. Воронихина Л. Н. Лондон. СПб., 1969.
28. Воронихина Л. Н., Зернов Б. А., Лившиц Н. А. Искусство XVII века. М., 1966.
29. Воронов Н. В. Люди, события, памятники. М., 1984.
30. Гомбрих Э. История искусства. М., 1998.
31. Гофман И. Д. Иван Петрович Мартос. СПб., 1970.
32. Губер А. Микеланджело. М., 1953.
33. Губова А. П. Скопас. М., 1959.
34. Долгополов И. В. Мастера и шедевры. Т.1. М., 1986.
35. Домашнев А. Д., Дроздова Т. Н. Из глубины веков. М., 1985.
36. Дружинина-Георгиевская Е. В., Корнфельд Я. А. Зодчий А. В. Щусев. М., 1955.

Рекомендовані інтернет-ресурси:

1. Жоголева Е. Е. [Электронный ресурс] - Режим доступа к репринту: URL: http://moi-rang.ru/publ/metodicheskie_materialy/pedagogicheskie_tekhnologii/innovacionnye_pedagogicheskie_tekhnologii/12-1-0-28
2. Корнилова Т. И. Инновационная деятельность педагога в современных условиях - Томский государственный педагогический колледж [Электронный ресурс] - Режим доступа к репринту: URL: <http://www.informio.ru/publications/id384/Innovacionnaja-deiatelnost-pedagoga-v-sovremennyh-uslovijah>
3. Педагогика / В. Слостенин, И. Исаев, Е. Шиянов [Электронный ресурс] - Режим доступа к репринту: URL: http://krotov.info/lib_sec/shso/71_slas5.html